

A Hét

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY

A tartalomról:

Hitler sürgönye A Hét-hez

Hatvany Lajos:

Levél Móricz Zsigmondhoz

Zsolt Béla: Lipinszkája

Szász Zoltán, Vázsonyi Endre

Ignotus Pál, Klár Zoltán cikkei

Faragó Sándor: Dal a kis kutyámhoz

Réfi Sándor: Két karácsony

Vér Andor: Egy a huszmillióból

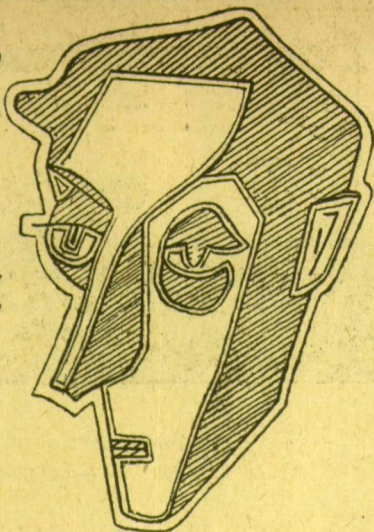
Glosszák, Riportok, Mozi és Közgazdaság

SZERKESZTI ÉS KIADJA: BRÓDY ISTVÁN

A legszebb
karácsonyi
ajándék...

Belépőjegy

Buster Keaton

legújabb németül beszélő
slágervígjátékához

Buster, a Casanova

Metro—Goldwyn—Mayer-film

Radius

Forum

DUNACORSO BAR

Gyárfás a zongoránál

MOULIN ROUGE

Nagy Revü

Belépődíj nincs

MIAMI KÁVÉHÁZ

ERZSÉBET-KÖRUT 39.

Este **Finzy és Noldi**

Délután **Steiner Böske**
művésztriója

Egész éjjel nyitva!

A KIS ROYAL

Budán I. Márvány-u. 19

Egész éven át nyitva ☒ Cigányzene

KARÁCSONYRA

**HARISNYÁT
KÖTÖTTÁRUT
SELYMEKET
TEXTILÁRUT
KEZTYŰT**

VÁSÁROLJON A

PÁRISI

NAGYÁRUHÁZ-ban

VI., ANDRÁSSY-UT 39

Csókprofesszor

a szezon legsikerültebb operettje

*Minden este
és vasár- és ünnep-
nap délután a*

Magyar Színház-ban

a hét...

Budapest. 1931. december. 24.

TÜKÖR

Fekete Krisztus függ a fátylafüstben,
A négernek koromsötét az isten.

Az állatoknak istene az ember,
A zöld mezőnek istene a tenger.

A tenger istene a déli kék ég,
Az éjszakáé a siri sötétség.

A rózsák szüzlányt imádnak, ha nyílnak,
Az esti villany istene a csillag.

Tükör az isten, hogy benne keresse
Képét, mi vágyik a tökéletesre.

De bujdokoljon, járjon szemlesütve,
Akinek egyszer összetört a tükre.

Szeme hitetlen, hollóktól kivájt szem,
Ki nem lát istent, nem látja magát sem.

Erjen szememhez Krisztus gyenge ujjá,
Ó, hadd láthassam magamat meg újra!

Ne tűrje, hogy képét megint betörjem,
Heggesze be hét sebem a tükörben.

Zsolt Béla

Hitler Budapestre készül

Valaki értesített bennünket, hogy Hitler Adolf, a német náci vezére januárban Pestre jön és előadást tart a Zeneakadémián. A hihetetlenül hangzó hír igazságát nem tudtuk ellenőrizni, a Zeneakadémia ép úgy nem tudott semmiről semmit, mint a Hitlerrel barátságot tartó körök. Magához a legendás Adolffhoz kellett tehát fordulnunk, hogy megtudjuk:

**jön-e Hitler igazán?
ki hívja ide?**

mit akar itt?

A müncheni Braunes Haus-ba Hitler főhadiszállására sürgönyözött A Hét. A sürgöny, amely hétfőn éjjel ment el, ilyenformán hangzott:

„Ugy tudjuk, januárban Budapestre jön előadást tartani. Kérjük válaszoljon, igaz-e ez, az előadás mikor van és Ön kinek lesz a vendége?”

Sürgönyünkre még kedden megjött Hitler főhadiszállásáról a válasz:

Vezetéknév	Hivatali cím	Hó és nap	Óra, perc	A távirat száma	Feladó hivatal	A távirat száma	Szám	Hó és nap	Óra, perc	Hivatalos megjegyzések
dko	12/22	1234			muenchen	63 14 22 11285	=			

Lapszám:	46	BL 85
TÁVIRAT redaktion a het balvanyst 26 budapest =		
Díjazta: _____		
Díj: _____		
P: _____ f: _____		

Irányítás:		Előkészítette:	
Név: _____		Név: _____	
Hó és nap: _____		Hó és nap: _____	
Óra, perc: _____		Óra, perc: _____	

Továbbította:		
vezeték	hivatalnak	Hó és nap/óra, perc
_____	_____	_____

vortrag vore rst nicht festgelegt januar keinesfalls = kanzlei hitler +

Tehát: még dátum nincs, januárban semmiesetre. Tehát: nem cáfolat, sőt megerősítés.

Tehát: van itt Pesten valaki, aki Pestre hívja Hitlert, sajtófőnökét, vezérkarát, esetleg majd a legénységet is. Van valaki, aki állandósítani akarja a nyugtalanságot és forró olajat akar tölteni az ország hetvenhét sebébe. Ki ez?

Ki az, akinek ez csak politikai vagy lát-

ványossági üzlet, ki az, aki szelet vet, hogy vihart — nem: pénzt arasson? Ki az, aki Hitler után — ép oly joggal és ép oly mersszel majd Stalint fogja meghívni a Zeneakadémiára, hogy a ruhatári fogasokon a kalapok helyén kézigrántat lógjon és szmoking helyett revolver legyen a kötelező viselet?

Főkapitány úr, ki ez?

B. I.

FARAGÓ SÁNDOR:

Dal a kiskutyámhoz

Nekem adnád kis kutyabundádat,
apró, fényes szemed, mely nevetni is tud,
torz kis vakkantásod, mellyel a napra mordulsz
és játékos, puha, esetlen mancsodat,
mellyel a küszöböt kaparod merészen . . .

Én szívesen cserélnék veled.

Én ugatnék és te csak zokognál.
Én rágnám a csontot, amelyet élémvetnek
és te keserű feketét innál a kávéházban,
ahol a Sugárral volna randevud,
aki utálatos ember és késsel
eszi a két tojást pohárban, bizony.

Én szívesen cserélnék veled!

Engem valaki az ölébe venne,
kicsinyítőképzőt tenne a nevemhez
és én megnyálnám remegő kezét!
Volna valaki, ki ölébe venne!
Dohányos ujjával simogatna engem,
kedvesen biztatna, hogy csak ugassak,
ne törődjek jó szomszédjainkkal,
akik rádióznak egész éjszaka.
De én belecsaholnék a szimfóniákba,
én belevakkantanék minden futamba
és a pianók és fortisszimók
megpukkadnának künn az éterben!

Én szívesen cserélnék veled,
mert valaki engem pórázon vezetne
és megállna velem minden uccasarkon,
és várna rám pirulva, türelmesen,
mint vidékről jött házias menyasszony,
ki először látja pizsamában férjét!

Volna nyakörvöm, volna szájosaram;

és verést kapnék, amikor piszkítok.
Ráugathatnék azokra kiket nem szeretek.
Oh, hogyan rágesálnám a szalonnabőrökét,
amíg te kiskutyám künn az életben,
rideg urakkal tárgyalnál küzködve,
hogy az istenért ne bántsanak téged!
És rám valaki piros máslit kötne,
amíg te a járásbírószágon, vagy a háziúrnál
néhány óeska bútorért könyörögnél, bizony . . .

Én szívesen cserélnék veled! . . .

Én csak ugatnék, de néked hazudni kéne,
Míg én vakaródnék, te tíz pengőért lótnál,
és míg én szűkülve ugatnám a holdat,
mely még egy kutyának sem ugatott vissza,
téged megcsalna az, akit szeretsz . . .

Én szívesen cserélnék veled . . .

Te csak meghalnál, de én felfordulnék,
téged temetnének, de én ott állnék kitömve,
az édes nő puha ágya mellett.
És nézhetném, szótlanul, üveg gombszememmel,
hogyan ölelné valaki szívesen . . .

Én boldogan cserélnék veled . . .

Te volnál én és én a te kiskutyád.
Kedves lennék és puha, amilyen te vagy,
világ legokosabb kicsiny kutyája,
hűséges, jókedvű, bohókás féreg . . .

Én szívesen cserélnék veled,
de ha arrakerülne a sor, hogy ezt megtegyem,
az utolsó pereben gondolnám meg magam,

mert szeretlek kiskutyám, nagyon szeretlek
és nem engedném egy pillanatig sem,
hogy te én legyél, bizony . . .

DISZES, ELŐKELŐ KÖ-
ZÖNSÉG gyűlt össze a Mentők
székházának egyik termében. A
kilencszázkilencvenkilencezerki-
lencszázkilencvenkilencedik eset
szerencsésen lezajlott, a mentők

a Rókus-kórházba szállították, tettének oka
ismeretlen. Még csak egy eset hiányzott a
milliomodikhoz, még egyetlen embernek kel-
lett kitörni a nyakát, vagy felakasztania ma-
gát, vagy összeesnie az uccán, hogy a Men-
tők elérkezzenek a jubiláris számhoz, a mil-
liomodikhoz, ami igazán nagy teljesítmény.
Az előkelő közönség lassan leszállingózott az
udvarra, hogy ott várja be a dicsőséges szá-
mot és az udvaron hideg volt. A főorvos nagy
zavarban volt, csak nem lehet ezeket a vendé-

geket a hidegben megvárakoztatni! Mi lesz?
Máskor ennyi idő alatt négy-öt esetük is volt
a mentőknek, de éppen most, amikor az ud-
var tele van előkelőségekkel, senkit sem ér
baleset. Kellemetlen. Éles telefoncsengés hal-
latszott ki, mindnyájan boldogan fellelegzet-
tek, hátha itt van a milliomodik! De aztán
csalódás látszott az arcokon, senki sem járt
szerencsétlenül, csak az egyik mentőorvost
kereste fel telefonon a papája. „Kérem, én
nem tehetek róla“, — szabadkozott a főorvos,
a mosolygó előkelőségek felé. „Remélem egy-
két perc múlva befut a milliomodik esetünk“.
Hosszú, kínos percek teltek el. Végre éles
csörömpöléssel berregett a megváltó telefon.
Hála a jó istennek! Egy kislányra rászaba-
dult a villamos és levágta az egyik lábát. Már

éppen ideje volt! Az orvosok boldogan törölték le a verejtékcseppeket homlokukról. Az előkelőségek nagyon meg voltak mindennel elégedve. A mentőautó kirobogott, kiszedték a villamos alól a milliomodik esetét. Le is fotografálták, egy mosolygó mentőszolga tartja a karján, véres lába fásliban van. A milliomodik nem mosolyog a képen. Az arca halott-halvány, a szemét behunyta, mintha nem is tudná, hogy milyen nagy kitüntetés érte ott a villamos alatt. Holott mosolyognia kellene, autogrammot osztogatni és elmondani élete történetét, szép színesen, rózsásan, egy szebb jövő reményében, mert nem mindnyájunkat érhet ilyen kitüntető baleset.

A PEN KLUBOK AZ EGÉSZ VILÁGON AZ ÍRÓK POLITIKAMENTES EGYESÜLETEI, amelyeknek az a rendeltetésük, hogy az irodalom nemzetközi szellemi egységét a különböző

nemzetiségű írók személyi érintkezésének segítségével kiépítsék. A legtöbb országban a Pen Klub sem tud annyira jellegtelenné, az eleven étellel szemben semlegessé válni, hogy olyan pillanatokban, amikor feltétlenül meg kell szólalnia az írói lelkiismeretnek, át ne törje a hűvös tartózkodás határait. És ez írói lelkiismeretnek nem csupán akkor kell megszólalnia, amikor irodalomról van szó, mert az írói lelkiismeret egy kicsit a társadalom élő lelkiismerete is. Ezt nyilván tudja John Galsworthy is, aki a Pen Klubok amszterdami kongresszusán feltűnő határozati javaslatot nyújtott be, amelyet a kongresszus is elfogadott s most karácsonykor minden világ-lapban közzétett. A határozati javaslat felhívás a világ minden kormányához és a következőképpen hangzik:

„Mi alulírott tagjai és tiszteletbeli tagjai az írók nem politikai nemzetközi szervezetének, a Pen Klubnak, amely harmincöt ország négyezer íróját képviseli, tisztelettel felhívjuk minden ország kormányának figyelmét a következő tényekre:

Bizonyos időközönként az egész világ lelkiismeretét megrendítik olyan jelentések, amelyek hol az egyik, hol a másik országból politikai vagy vallási okokból őrizetbe vett foglyok súlyos bántalmazásáról adnak hírt.

A mi véleményünk szerint a kormányok éppen ezekben az esetekben lennének kötelezve arra, hogy a humanitás törvényeinek betartásán szigorúan őrködjének.

Nyomatékosan figyelmeztetjük a kormányokat, hogy egy országgal szemben semmi sem tud erősebb ellenszenvet kiváltani a világközvéleményben, mint az efajta ember-telenségek. S figyelmeztetjük a kormányokat arra is, hogy a politikai, vagy vallási okokból őrizetbe vett foglyok bántalmazását eltilkolni nem lehet, mert előbb-utóbb a kultúr-

világ ítélőszéke értesül róla.”

A felszólítást a következő írók írták alá az egyes országok Pen Klubjai nevében: Amerika: Gertrud Atherton, Henry Seydel Camby, Edward Arlington Robinson, Belgium: Maurice Maeterlinck, Németország: Theodor Däubler, Gerhart Hauptmann, Thomas Mann, Anglia: Chesterton, Galsworthy, Bernard Shaw, H. G. Wells, Észtország: Johannes Samper, Gustav Suiz, Franciaország: Romain Rolland, Paul Valéry, George Duhamel, Jules Romains, André Maurois, Finnország: Arvid Jarmefeld, B. A. Koskenniemi, Hollandia: P. B. Boutens, Io van Ammers-Küller, Izland: Gunnar Gunnarson, India: Rabindranath Tagore, Olaszország: Benedetto Croce, Jugoszlávia: Mestrovics Iván, M. Zupancic, Norvégia: Knut Hamsun, Sigrid Undset, Ausztria: Felix Salten, Grete Urbanitzky, Lengyelország: Kadem Bandovszky, Ferdinand Goetel, Skócia: R. B. Cunningham Graham, Margareth Sackville, Svédország: Selma Lagerlöf.

Amint ebből a felsorolásból kiderül, Észtországtól, derék rokonainkon, a finneken keresztül a takarékos skótokig minden ország irodalma csatlakozott a tiltakozáshoz, csupán a magyar Pen Klub képviselőinek aláírása hiányzik. Egyelőre nem tudjuk, hogy csak arról van-e szó, hogy a német lapokból, ahol ezt a nálunk egyelőre gondosan eltitkolt manifesztumot felfedezték, a magyar aláírásokat véletlenül felejtették-e ki, vagy pedig, hogy a magyar Pen Klub csakugyan annyira ragaszkodik-e az egyesület politikai jellegéhez, hogy még egy előkelő világirodalmi ensembleben sem hajlandó olyan ügybe belekeveredni, amelynek legtávolibb vontakozása is van a politikával. Szerintünk a legcsekélyebb politikum sincs abban, ha a jellegénél fogva legérzékenyebb emberfajta, az író és művész, akármilyen jogcímen elkövetett barbárság ellen felemeli a szavát, de lehet, hogy a magyar Pen Klub egyszerűen nem hiszi el, hogy van kultúrország a világon, ahol valakit politikai és vallási meggyőződéséért börtönbe vetnek és a bünygyi eljárás során bántalmaznak. Am azért, mert nálunk ilyesmi nem történhetik meg, egy kis írói fantáziával el lehet képzelni, hogy vannak országok, ahol megtörténhetik. Azért, mert nálunk még minden ilyen alaptalan vádaskodást sikerült a légből kapott koholmányok közé utalni, még el lehet hinni, hogy Lengyelországban, Litvániában, Finnországban, Olaszországban, Albániában van némi alapjuk. Sőt éppen azért, mert ebben a kérdésben olyan szembevetően érdektelenek vagyunk, semmi sem állt volna útjában annak, hogy a magyar Pen Klub, a humanitás és az emberi szolidaritás dolgában ne engedje magát lekonkurálni az Északi Jégés-tenger irodalmi reprezentánsától, az izlandi Pen Klubból.

VAZSONYI ENDRE:

PAJZS KÖTELEZŐ!

Örömmel tudatom mindazokkal, akiket nem illet, hogy egyes leányközépiskolák növendékeinek használatára ezüst-meggypiros színben izléses kivitelű pajzsok készültek és kellő igazolás után átvehetők az igazgatói irodában. E jelvények viselése a balkaron, egy arasznyira a vállizület alatt, állandó jellegű öltésekkel a télikabátra erősítve, kötelezővé tétetett. Elrendeltetett.

Istenem, talán nem is kellett volna elrendelni. Csak a módot kellett volna rá megadni, hogy olcsó pénzért minden kislány pajzshoz juthasson. Manapság olyan nehéz pajzsot szerezni, ami kapható, az rendszerint drága és nem is elég tartós. Pedig mennyire szeretik a lányok a pajzsot! Csak ennyit kellett volna mondani: „Lányok, elsőrendű pajzs kapható az irodában“, — és már rohantak volna, ahányan vannak, a romlottabbakat kivéve, pirosposzgásan és tiszta hevülettől csillogó szemekkel, ami a tanulóifjúságot jellemzi. A legkelendőbb karácsonyi árucikk lehetősége szunnyadt ebben a pajzs-ötletben, szépen kereshetett volna rajta valami vésnök, ilyenféle, ha jól rendezik. Nem akadt volna egyetlen kislány sem, aki nyomban fel ne erősítette volna a balkarjára, a kis email leánypajzsot, egy arasznyira a vállizülettől, másfél lábnyira a köldöktől és kétharom yardnyira a vesemedencétől.

Valljuk be, magunk között vagyunk, nincs is jobb, mint négyszer öt centis email-pajzzsal sétálni uccahosszat. Az emberek megfordulnak és utóbb ujjal mutogatnak ránk: szolid, otthonos érzés, lánykáknak való. Imádom a jelvényeket. Sajnos, a csoport, amelyhez tartozom, nem hord látható megkülönböztetést és éppen az egyéniség megnyilvánulásait tartja érdemnek. Pedig minden pénzt megadnék egy kis pajzsért, amely safrányszínű szablyát ábrázol, keresztben egy bíbor söröspoháron és három angyalt barna bajusszal, — csak példaképpen említem, most terveztem: minden pénzt megadnék érte és ott viselném a szegycsonttól 2/100.000 tengeri mértföldnyire, a szívemen.

Szeretem általában a stigmákat, de csak izléses kivitelben.

Képelem, a lányok is mennyire örülnek, hogy félreismerhetetlen jelét viselhetik a nagynyilvánosság előtt egy állapotnak, amely eddig csupa gusztusos unalmat, édes kis félelmet, finomjó izgalmat, ennivaló gyötördést, vágyakat, reménytelenséget jelentett, — milyen boldogok a drágák ezzel a csekélységgel, ezzel az igénytelen email marhabélyeggel, ezzel a kis micsodával a karjukon, ezzel

a kis sárgafolttal, koruk és sorsuk gettójában, a szabad felnőttársadalom kapuja előtt settenkedve, pirosposzgásan, mint mondtuk, s szemükben az ifjúság ártatlan fényével.

A kabát alatt matrózbóluz, sötétkék szoknya, szürke harisnya. A m. kir. vall. és közokt. min. rend. értelm. És milyen kombiné? Alig hiszem, hogy a főigazgatóság utasítása ezt a fontos kérdést figyelmen kívül hagyta. Sokkal diszkrétebb helyekre is behatol a keze, mint amilyen a fehérnemű, például a lélekbe. A lélek elő van írva és tudjuk, milyen anyagból és milyen színezéssel. De a cipő tetszés szerint lehet; ennyire nem akar a magánéletbe nyúlni az iskola. Melltartó kötelező.

Hazatérő vidám iskoláslányok mindig egy csődbejutott vidéki operettszínház görlicsoportját juttatják az eszembe, — de nincs helye holmi felelőtlen divat-esztétikának olyan szabásminták bírálásánál, amelyeket nem pusztán a kulturált főigazgatói izlés, hanem komoly pedagógiai elv kreált. A gazdag lány ne hordjon jobb ruhát az iskolában, mint szegény társa és ne provokálja ezzel a rosszabb sorsban lévők érzékenységet. Ma már majdnem köztudomású, hogy gyerekből lesz a felnőtt: az iskola az életre neveljen, úgy van és értesse meg jókorán, hogy a társadalomban szegény és gazdag között nincsen semmi különbség. Szegény és gazdag: ezek imeretlen fogalmak abban a világban, amelynek haladó és liberális eszméit az iskola egyéb téren is teljes következetességgel teszi a magáévá. Nevetséges lenne, ha nyolc osztály után még mindig valami olyan ferde és méltatlan képzelődéssel foglalkoznának a növendékek, hogy az életben bármi szempontból is jelentősége lehet annak, hogy például valaki munkanélküli asztalossegédnek, vagy dolgos vezérigazgatónak a lánya.

És aztán szép ruhák, púder! Eltekintve attól, hogy mételty hint, még azt a hitet is ébresztheti a tapasztalatlan ifjúságban, hogy a nőlét az is nézik, szép-e, holott tudjuk, más sem érdekli a férfiakat, minthogy tudja-e kívülről a Toldi első énekét. Szét kell rombolni az ártalmas és valótlan fantáziákat, amely szerint például vannak olyan lányok, akiknek nem zsiros az orruk és meg kell ismertetni a növendékeket a realitással, hogy edzetten álljanak majd a társadalomban, amelyben pénz, szépség, egyéniség mit sem számít, s amelyet kizárólag a tárnokmesteri méltóság történelmi fejlődése érdekel.

Egy kis pajzs, egy kis szoknya. Mint elnyűtt görlek, mint egy rosszindulatú látomás

egyenruhás amazonjai állnak a glédában a lányok. Vigyázz!! Nincs élvezetesebb olvasmány, mint a Szigeti veszedelem!! Jobbra át! Indulj . . . Indulj, Angyalföldre, Váci ucaába, földszintre, emeletre, szegénységbe, jómódba, okos gyerek, buta gyerek, bajuszos apához, borotvált apához, kályha mellé, kétségbeesésbe, csúnya gyerek, szép gyerek, melltartó kötelező. Induljatok hatvanan hatvan irányba, hatvanszor végtelen eventualitások útján és jól jegyezzétek meg, hogy nincs jogotok olyanoknak lenni, mint amilyenek vagytok. Cipő fakultatív.

Prokrustes óta veszélyes és sok szakértelmet, sterilitást követelő műtétnek számít az élő testet bizonyos mérték és forma szerint megmételni. Van paciens, aki elvérzik belé. Távol legyen tőlem . . . hatvankét és fél arasz

távolságra a vállizületeimtől és a szándékomtól, hogy öngyilkos diákok fejénél tartsak elkészített privát-tetemrehívást: tudom, hogy ezekben az iskolai rendszernek semmi része nincs. Vér és seb . . . Becsületszavamra csak az allegória kedvéért használtam, tanár úr kérem, én mindössze jelképes vércsomókra gondolok, vigyázban álló lelkek fenekén, csak azokra az izléses kivitelű neurózisokra, félelmekre, borús babonákra, amelyek viselése állandó jellegű öltésekkel a sorshoz erősítve, kötelezővé tétetett. Elrendeltetett.

S amelyeket a felnőttek is ott hordanak titokzatos és láthatatlan egyenruhájukon, több ezer kilométernyire a tanügyi hatóságok belátásától és harmadfél singnyire az öntudat alatt.

Kedves Móricz Zsigmond!

Tizenkét éve kerülöm a veled való érintkezést . . . Ki tudja, állunk-e még egymással szemtül-szembe valaha? Most, miután egy legutóbb megírt cikkednek hatása alatt, ebbe a nyílt levélbe belefogtam, nem egészen tőlem függ, találkozunk-e még az életben vagy sem?

Azon veszem magamat észre, hogy tegezek, már pedig annakidején, mikor, mint mondani szokás „*még jóba voltunk*“, udvariasan önzöttük egymást, — ami ugyan rajtam múlt, mert ki nem állhatom a *te-tu-t*, melyet mint egy bizonyos társadalmi osztály antipatikus szabadkőművesjelét, örökre megutáltatták velem *kérlek alásan-ék*.

Mégis most, mikor életútjaink úgy lehet örökre elválnak, felajánlom elmúlt barátságunknak vagy legalább is az én hajdani baráti érzéseimnek emlékéül a tegezést, annál is inkább, mert olyan intim s nem mindig kellemes dolgokat leszek kénytelen felhánytorgatni, melyeket *Önnek* elő sem adhatok s melyeket kénytelen vagyok *Neked* előadni.

Régesrég volt, talán huszonöt éve, hogy Osváth Ernő egyszer a *Nyugat* szerkesztőségében kiadandó könyvek tervét vetette föl előttem. Valami olyat találtam rá felelni: Jó. Lehet a dologról beszélni . . . Aztán elmúlt néhány hét, — ifjonti, de azért éppen nem bohó, mert még ma is föl-főlsajduló érzelmi krízisek közt vetődtem Angliába, ahol egyszer csak egy könyvküldemény ért utól. Az első *Nyugat*-kiadványok. Szegény Osváth kedvencei, nagyon derék, tiszta szándékú, de sajnos, csakély tehetségű poéták és prózaírók munkái s köztük egy számomra még akkor ismeretlen szerző könyve, melynek címlapjá-

ról csak annyit olvastam le: *Móricz Zsigmond: Hét krajcár*. A városi ember és a nyugatos egész bizalmatlanságával lapozgattam az első látra szinte tűntetően népieskedő kötetben, — el se igen olvastam s mégis rosszkedvű, haragos levelet találtam írni a szerkesztőségnek a fölösleges kiadványokról.

Amikor hazatértem s a redakcióban megismételtem kifakadásomat, Ignotus félrevont és csak annyit sugott felém: Móricz Zsigmondra vonatkozólag nincs igazad . . .

Még azon az estén olvastam a *Hét krajcárt* s még azon az estén meg is nyílt a lelkem számodra, Móricz Zsigmond. Nem csupán az élvező olvasónak nihilista gyönyörűségében. A kiadónak sem voltak veled szemben fondor szövésű üzleti tervei. Mindjárt a megismerés pillanatában valami nehéz felelősségféle nehezült reám. Olyan korban, mikor mások a maguk jövőjére gondolnak, engem Ady, Babits, Móricz problémája foglalkoztatott, mely még ezelőtt egy negyed századdal, nagyon nehezen megoldhatónak, szinte-szinte megoldhatatlannak látszott. Arany halála óta, mintha csak megállt volna az irodalom, senkit sem fogadott be többé a halhatatlanságba, — Jókai után Mikszáth és Gárdonyi is csupán epigonok s az ő hírüket is készen, megingathatatlanul kialakulva kaptuk. Még ma is látom fiatal magamat, amint a Margitsziget sétányain a hír, siker és elismertetés, természetes, hogy Ady, Babits és Móricz hírének, sikerének és elismertetésének lehetőségein ábrándoztam. Mint van az, értelmetlen, hogy az ország szellemi élete, valósággal az ország lelkiismerete, körülöttünk

egy zseniben s még egy csomó rendkívüli talentumban megújult s hogy ez a nyilvánvaló, minden obstrukciónál és közjogi vitánál kétségtelenül országosabb fontosságú tény, mind mai napig csak néhány kávéházi asztaltársaság titka . . . Mikép és mi módon lehetne közhírré tenni, amit eddigelé csak mi tudunk?

Freudról még akkor nem igen beszéltek, szociológiai ismereteim nem igen voltak, — sejtelmem sem volt róla, hogy e látszólag esztétikai vitatkozások mögött voltaképpen uralkodó és feltörekvő társadalmi rétegeknek titkos küzdelme zajlik le. Azt hittem, hogy az emberek pusztá megszokásból ragaszkodnak ahhoz a nyelvhez és azokhoz a formákhoz, melyekben az úgynevezett örök szépséget valaha, talán még az iskolák padjain örökbe kapták. Gondoltam, nem kell egyéb, csupán fölvenni a küzdelmet a renyhességgel s fölmutatni az örök szépség új megnyilvánulási lehetőségeit, mire a figyelmessé vált hallgatók, kétségtelenül mindjárt be is fognak hódolni előttük.

Ehhez a programhoz híven elkezdtem derűre-borúra tárcákat írni, polemizáltam nyakra-főre, felolvasásokat tartottam a közönség előtt, de privát helyen is, — mindenképpen igyekeztem befolyásolni a befolyásosokat. Szavalgattam könyveitekből Riedl Frigyesnek, Heinrich Gusztávnak, Keszler Józsefnek, Beöthy Zsoltnak, Alexander Bernátnak . . . s bizony még Gyulai Pálnak, Lévy Józsefnek, Kozma Andornak és Kis Józsefnek is. Buzgólkodásomnak meg is volt az eredménye. Mindezek a tudós, tehetséges és tiszteletreméltó urak, kiknek pártfogó, baráti körében nőtt föl első fiatalságom, kezdtek tőlem elvonni barátságukat. A *summa cum laude* ledoktorált filozopternek, a Budapesti Szemle legfiatalabb munkatársának, kinek kezdő tanulmányait Vargha Gyula olvasta föl a Kisfaludy Társaságban, szóval a kariér felé indult Hatáynak megtorpant az útja . . . Akadémiai zöldasztal és egyetemi dobogó helyett, még mielőtt észrevettem volna hol vagyok, máris a *Három Hollóba* kerültem, Ady kocsmaszála mellé. Isten látja lelkem, hogy nem csupán nyugodt lelkiismerettel, hanem fölemelt fővel és büszkeséggel. Fiatal, bizakodó jókedvben fumigáltam a multat és jelent, melyet — úgy gondoltam akkor — ideig-óráig ugyan még a politikának, újságírásnak, irodalomnak, tudománynak és művészetnek grófjai és szolgabírái tartanak kezükben, de hiába, mindhiába, óráik számolva vannak, mert a magyar jövő itt csendül előttem, ezek közt a poharak közt, ezen a borosasztalon.

Ennek a hajdani, nagyszerű hitünknek Te is, én is . . . mindannyian megadtuk az árát. Te itthon, még a börtönbe is belekóstoltál, engem a sors külföldre sodort. A hazai lapokban s éppenséggel annak az utóbb oly

radikálissá vált Károlyi Imrének szövegezésében olyanokat olvastam, hogy: Hatvány és Szamuely. Az országos rágalommal, rokonok, barátok, lekötelezettek elpártolásával szemben itt álltam magányos idegenben, ahol a kíméletlenül kéklő hegyek felől csak fújtak, egyre fújtak a dühös bécsi szelek . . . nem volt más vigaszom, mint Te, Ti, kik Ady csapatjából megmaradtatok s kikben azok után is, amiket átéltem, az igazi magyarság megszólaló lelkiismeretét, a jövő ígérését s a magam igazolását véltem látni.

Jött először Babits Nyugat-beli mosakvása: *Magyar író 1919-ben*. Kiolvastam belőle a tegnapi barátok ellen emelt vádat. Megéreztem a törekvést, hogy másoknak pellen-gérre állítása árán a maga irháját védje. Ebből a poéta-szájából idegen és kíméletlen érv-ek törtek elő barátok ellen, írók ellen, magyarok ellen, kik felé a legnagyobb üldöztetések idején kiáltotta *hep-hepjét*. És a suta mentegetődzés, hogy a fajmagyar lehet akár internacionalista, neki szabad, azért jó hazafi marad — ám ha másfajta magyar ember, akár nemzetmentő célból olyat cselekszik, amit a hatalom utóbb, talán nem is a köz javára megsemmisít, akkor az „idegen“-nek rossz politikai számítása bizonyára hazaárulás volt. Csodálatos látvány a humanistát a faji privilegium szűkkeblű hirdetői között látni. Nem hittem a szememnek, mégis találtam számára mentséget: fél az istenadta! Költő, idegember, meg kell neki bocsátani . . . De a jövő hangjai mintha kissé összekavaródtak volna fülemben. Ha a határon át vetettem tekintetemet, nem éreztem többé az együtt-küzdők és együttthaladók szolidaritását. A bécsi hegyekről pedig csak fújtak-fújtak a szelek. Egyedül álltam, fáztam . . .

Mégis azért, még ebben a hidegben is, melengetett az emlék, ha eszembe jutottál. Ennek a jóleső rád gondolásnak jeléül küldtem neked egy könyvet, melyet németül írtam Magyarországról. Rossz hangulatban készült, zilált írás, — tárcának indult, könyvvé szélesedett ki. Ma már nem büszkélkedem vele. De annak idején lelkem ügye volt s ami még ennél is fontosabb, végig az osztrák, német, skandináv, lengyel sajtón visszhangra talált. Vagy hetven-nyolevan tárcá jelent meg róla a világ lapokban, melyeknek egy részét utóbb néhai Gragger Róbert professzor mutatta nekem, némi büszkeséggel a berlini Collegium Hungaricum gondos gyűjteményében. A sok tárcá közt egyetlenegy sem volt, mely a szerzőt úgy állította volna be, mint aki belelököl a világba, mint aki ezt csekély tehetséggel, de annál arcátlanabban, csakis azért cselekszik, hogy fogmosás közelébe hozza a hazai irodalomnak és történelemnek nagyjait. Ez a bírálat abban a *Nyugat*-ban jelent meg, melyhez talán kis közöm volt s az a Móricz Zsigmond írta, kinek korán felismert

magyar igazáért való küzdelem adta meg részben, sorsom kegyetlen fordulatához az első lökést. Mégis mondhatnád: „Ez a véleményem rólad!” — és én bizonyára meghajolnék ítéleted előtt. De alig egy esztendővel előbb, mikor még mint pesti lapszerkesztő két tárcáírásban ismertettem *Szegény emberek* című novellagyűjteményedet, azt írtad nekem, hogy e tárcáimat felolvastad családodnak, magadat ismerted meg bennük s hogy — pirulok leírni — ilyen meg olyan kritikus vagyok, nem csupán magyar mértékkel a legjobb, hanem . . .

De minek folytassam? A vastag hízelgés sértett, mert tudtam, hogy a *Pesti Napló* redaktorának szól. Viszont lehetetlen volt a *Megsebzett ország*-ról írt német könyv megjelenésekor, ez egyetlen hazai és számos külföldi kritikák összehasonlításakor nem éreznem, hogy szókimondó kíméletlenséged a szerkesztői asztal mellől kimozdított, mindenképpen lefegyverzett emigránsnak szól. Nem a szerző hiúsága szisszent föl bennem, hiszen erre a hiúsági sebre, hol Frankfurtban, hol Berlinben, hol Krakóban, hol Kopenhágában kaptam tapaszt, — más, jogosabb érzékenység vérzett föl és pedig olyan vehemenciával, hogy ma sem tudom elállítani a vérzést. Mit gondolsz, hogyan néztünk egymásra számkivetettségünknek nagy elhagyatottságában: Ignotus, kinek főszerkesztői neve ugyan még a *Nyugat* címlapján tündöklött, de akinek zsidó-voltát annakidején ép Babits tartotta jónak novellisztikus torzképben kifigurázni... meg én, aki már testileg száműzve s akit te még ezenfelül lelkileg is száműztél, nemcsak az irodalomból, hanem a lelki közösségnek és hozzátok, vagy legalább is az ügyetekhez való tartozandóságnak egyedül megmaradt vigaszából . . . *Szégyeltem, szégyeltük magunkat, — miattatok, miattad!*

A politikus ilyenkor fordul egyet s neki-ront a tegnapi szövetségesnek. De a kritikus nem politikus. Nem mondhatom a Babits versére, hogy nem szép, ha még úgy haragszom is a költőre s ha a *Szegény emberek*-et vagy az *Arvaleyok*-at a legjobb magyar novellának tudom, nem tagadhatom le, amit tudok, csak azért, mert te nem viselkedtél velem szemben kíméletesen. Emberfölötti kín az, mikor egy szétmarcangolt lélekben követelik jogaikat harag és szeretet. Babits könyörületes volt. Könnyített kínjaimon. Tizenkét év óta alig-alig írt olyat versben vagy prózában, ami kiváltsa bennem a régi lelkesülést. Eltehettem, mint valami gyöngysort bársonytokba Babits első, szép korszakának írói emléket, ragaszkodom is hozzá . . . van egy másik Babits nevű kisfaludysta, akire aztán kedvem szerint haragudhatom, mert sem az írása, sem a törekvései nem érdekelnek többé. Velel az esetem bonyolultabb. Mit mondjak a német kiadónak, aki tőlem kérli, hogy mit

adjon ki műveidből? Megtagadjam a választ? Ismerem a német publikumot s tudom, hogy a *Sárarany* meg a *Fáklya* a maguk grandiózus tökéletlenségében nem fognak olvasóra lelteni. Már pedig a kiadó ép ezeknek a regényeknek kiadására készül. Az *Arvaleyok*-at ajánlom meg a *Szegény emberek*-et, a novellista Möriczot, kinek műve töretlen és tökéletes. A kiadó mindazonáltal a két vas-kos regény mellett, szinte suttyomban, hozta ki a vékonyka *Arvaleyok*-at. Persze, hogy a Möricz-könyveknek nincs keletjük. „Írjon kérem a honfitársáról” — noszogat a derék Rohwolt — „egy tárcsa a Berliner Tageblattban elindítja a lavinát”. Éreztem, hogy a tárcát meg kellene írni. De ugyanakkor azt is kellett magamon tapasztalnom, hogy kezdlek bizalmatlanná válni legönzetlenebb érzéseim iránt. S a tárcát, azt a sok-sok tárcát, melyet pedig olyan szívesen írtam volna meg, — nem írtam meg. A lavina nem indult el. Német könyveid ismeretlenül és olvasatlanul penészednek a kiadó pincéjében. Peccavi. Bánt a bűntudat. Most már magam miatt is szégyenkezem . . .

És mégis, mintha ez a gyónás könnyítene rajtam, — folytatom. Tapasztalataim kiforgattak karakteremből, védekezmem kellett szeretetem és lelkesülésem ellen, — a kassai meg kolozsvári könyvesboltokban ijedten fordultam el a könyveidtől. Mégis, ha valahol támadások érték Möricz Zsigmondot, öklömet szorítottam össze, hogy ne elegyedjem a vitába s ne vállalam hajdani szereposztás szerint a publicisztikai védelemnek egyik szerepét. Minek? Van elég ellenségem, miért zúdítsak még többet magamra? erre annál is kevésbbé van okom, mert mialatt én innét a távolból kimélyítem magam és ellenfeleim közt a szakadékot, azalatt Möricz ott-hon fölsétál a minisztériumba, megint meginterjuvolja Klebelsberg Kunót s ezen az úton szépen kibékül megint mindenki-vel. Mégis, amikor szegény Mikes Lajos valóság-gal rámtukmálta a „*Kiválasztott kivirradtig*” című könyvedet, lehetetlen volt, hogy meg ne mozduljon bennem valami . . . Szemem előtt fények táncoltak megint. A magyar jövő csendülését hallottam újra, mint az első indulások lázában Adynak történelmi nevezetességű borosasztalán . . . Azért nem adtam meg magam, lehunytam szememet, befogtam fületem, üldözött truccos ember voltam és nem megbocsátó angyal . . . Még a találkozás és megbeszélés lehetőségét is visszautasítottam, mikor Bécsben telefonáltál nekem . . .

Aztán furcsa idők jöttek rám. Kissé monoton napok, négy fal közt. Egyszerre csak bevezettek egy nagy tárgyalási terem-be, ahol zúgott a sokaság. Nem tehettem, hogy ne néztek széjjel. Lengyel Menyhértet láttam, Karinthy-t, Szász Zoltánt, Zsolt Bélát, jó barátokat, kitűnő írókat, — de senkit azok közül, akik

miatt Magyarország hatalmasainak haragját valaha magamra zúdítottam. Éreztem, hogy erőm elhagy, minek küzdeni, nincs célja! Egy ember lépte át a terem küszöbét és egy elveszett báb állt ki a terem közepére . . .

Ennek a napnak volt egy másnapja, mikor az élő halál sajkásával mellemben, megkérdeztem feleségemet: Mondd, nem voltak nálad? nem írtak? .

Nem. Csak Ignotus utazta át az éjszakát, reggel érkezett, délben hazautazott megint, Bécsbe, — csak azért jött, mert kezét akart szorítani enyéimmal. Amikor azok a furcsa idők elmúltak s én kilencévi száműzetés és kilenchavi börtön után újra megláttam Pestet, csak a haldokló Tóth Árpád üzent nekem, hogy szeretne velem kezét szorítani még egyszer-utolszor. Az élők, kiknek élete annyira elfoglalt egykor, nagyon el voltak foglalva a maguk élete dolgával. Egyszer aztán kaptam Babitstól és Móricztól egy-egy újonnan megjelent kötetet, avval az ajánlással, hogy: *régi szeretettel* . . .

Nem: Urak! a régi szeretet lekapcsolt áramát nem lehet csak úgy mir nix dir nix újra kigyújtani. Az urak a nyilvánosság előtt bántanak meg eszméimben — majdnem azt mondtam eszményeimben — s ugyanakkor suttogomban akarnak velem kibékülni. Nem oda Buda! S úgy éltem veletek egy városban, immár negyedfél éve megint, mintha soha semmi dolgunk nem lett volna egymással.

Kényelmes, önző nyugalomból megint csak Te ráztál fel, Móricz Zsigmond, avval a cikkeddel, melyet Arany János írói bátorságáról, a magadéról s hajh bizony! kicsit a mindannyiunkéról írsz, akiknek szeme vérben forog ugyan a legkisebb igaztalanság hallatára, de akik azért mégsem vagyunk képesek az igazságért vértanúságot szenvedni. Arany fiatalon tudvalevőleg lázadó szatirát írt: *Az elveszett alkotmány* címen. Szegény falusi segédjegyző rémes hahotája ez, a nemes urak megyéje s a basáskodó táblabírák elszegényített, elbutított és megrontott országa ellen.

„Arany Jánosnak sem volt öröme benne, hogy megírta s megírhatta ezt a szatirát. Először is nem dícsérték meg. Képzeltethjük, milyen versenytársai voltak a pályázaton, ha kiadták neki a díjat. Ki kellett adni, mert oly hosszú volt s annyi fölösleges eposzi kellékbe volt belesomagolva a robbanóanyag, hogy elveszett benne. Szorgalom és becsületes költői igyekezet volt. Mit csináljanak, *meghúszonőtölték*, de egyben láthatatlanná is tették. Elvették a költő kedvét, hogy még egyszer hasonló csináljon s nyolcvan éven át a feledtetés fátyolát sikerült rajta tartani ezen a művön, amelynek egy esetben döbbenetes hatása lehetett volna.

Ha mögötte ember áll, aki felelősséget vállal érte. Ember, aki az életét teszi fel erre a lapra. A kritikának erre a bátor és kemény fegyverére.

És az Arany szempontjából itt van éppen a baj. Ez az egész írás nem fedi Aranyt és ő nem fedezte ezt az irányt. Elejtette. Visszavonult. Megtorpant és elbújt a bölcs hallgatás és még bölcsőbb bölcsesség sünceiba.

Soha többet egész életében a közélet kritikáját nem gyakorolta.

Szegény Arany, a legbátrabb ember tudott volna lenni, ha mert volna, de nem mert. Nem mert, mert szegényt megijesztette az élet. Tizenhétéves korában ment keresztül a lelki összeomlásokon s a család és a pénz gondjába süllyedt s távolról sem pendíthetett meg olyan hűrt a lantton, amely disszonáns hangot adhatott.

Elfordult a szatirától a bűfeledtető epika felé, amelyben mégis életet és igazságot mondhatott, csak ne szatirát, csak ne kritikát, csak ne javítási akaratot . . . „*Amit az idő századok alatt valahogy meghoz: ne nyúljon hozzá egy szegény, ijedős, gyöngy ember, ha még oly zseni is . . .*”

Arany szerinted konstatáló költő, nincs jelen az eseményeknél, melyek megannyi lezárt dolog a számára. S ha vallása talán mélyebb is az egyházi vallásnál, hazafisága tisztultabb is annál, melyet a közhatalom diktált, az élet tragédiás folyásáról való szemlélete koznikusabb, mint a bíróságoké, mégis úgy tekint szét a világon, ahogy a közérzés parancsolja.

„Sohasem lépi át azt a határt, amelyet az egyház, a politika és a törvény engedélyez.

Elfojtja érzéseit, elfojtja gondolatait, elfojtja életét.

Míg életével nem foglalkoztam, míg a számadatok nem beszéltek el ezt az életet, ennek mindennapi gondjait és kínjait, addig költészetét sem tudtam megérteni. De ma már jól értem és sajnálom és kesergem ennek a boldogtalan költőnek elhibázott sorsát.

Ott megyek el naponta a Múzeum előtt levő szobra előtt. A fényképek és adatok alapján megmértázt görnyedten ülő alak valóban rettenetes terhet hord. Arany nem bírta elviselni ezt a némaságra kárhóztatott életet. Nem bírta a hallgatás, az elhallgatás tragikumát. Vállain viselte a forradalmat és még inkább az utána következő kort, amely ólomsúllyal nehezedett rá: a hazug illúziókba tört nemzeti élet korát . . . Arany csak két ízben volt ifjú és bátor és szabad ember: első és utolsó munkájában: Az elveszett alkotmányban és az Őszikékben.

Ott politikai, itt emberi bátorsága nyilatkozott meg. S ha a túlvilági törvénytörés előtt egy jócselekedet megmenti a bűnöst a pokoltól, őt ez a két cselekedete megmenti nehéz nyolc kötetének súlya alól és sugártiszta jellemnek fényével csillog.

Ember volt és pedig méltó típusa az embernek. Költészetének színaranya sem takarja el teljesen vérző és élő lelki erejét.

Ki ne értené, hogy Arany szobrától elfordított szemmel, magad felé, befelé fordulsz ebben a világosan szóló példázatban:

„Mondjuk el az utókornak bajainkat? Ha nekem a sajtópöröm van, kulesrejtvényt írjak arról, hogy 2000-ben velem érezzen valaki? Mert ma meg sem írhatom. Ma nem nyomtathatom ki. Ma hiába küldöm be a Kisfaludy Társaságnak, nem adnak érte huszonöt aranyat. Próbáljon valaki ma ilyen gyilkos szatirát írni a mai főispánokról és szolgabírákról — mert ez az intézmény, bármily csodálatos ma is fennáll, lesz idő, mikor úgy fognak csodálkozni rajta, hogy még 1931-ben ez a közigazgatás megvolt, ahogy ma csodálkozunk, hogy 1844-ben az avicítás kérdése még annyira akut volt, hogy a versben jelentékeny rész foglalkozik vele . . . Nem is lehet mással magyarázni, hogy vidéki jegyzőcskék

ilyen kegyetlen és őszinte hangon csúfolódhattak ezekkel a nagy urakkal, csak azzal, hogy ezeknek az uraknak a fülébe nem jutott el soha a szatíra hangja. Hírét sem tudták, hogy van egy ilyen írás, sőt még azt sem, hogy van egy Arany János. De ma ez nem volna lehetséges. Ma már még a főszolgabírák is olvasnak újságot, tehát a legnagyobb vakmerőség lenne efféle szatírárt írni róluk. Az államtekintély rombolása, a nemzet megbecsülése elleni véttség, — sőt nemzetgyalázási pört kapna érte a költő.

Kevésen mult, hogy meg nem kaptad. Odakünn a száműzetésben bizonyára több gerincet követeltem volna tőled. Hazatértem. A szemlesütő megaláztatás napja felvirradt rám is. Megértelek. Hányan vagyunk így a mai Európában, akik a legbátrabb emberek tudnánk lenni, ha mernénk, de nem merünk.

S ha az Arany és közted megvont párhuzam mégsem olyan találó, mint lehetne, annak *benned* rejlő okai vannak, kedves Zsigám. Arany nem vallott színt, de Te időnként elszólod magad s ez a mérleget javadra bilenti. Másrészt persze Arany János, szerencsésen szerencsétlen természete miatt, sohasem került abba a szálnalmas helyzetbe, hogy a nyilvánosság előtt mea culpázzon, nem volt kénytelen a hatalomnak hízelegni s éppenséggel nem védteleneket támadni. Szóval, bár fölborult lelki egyensúlytal, mégis megállt a maga gyöngé két lábán. S végül és legfőképpen, ha még úgy vizsgálgod is Arany életének számadatait, ő a maga „konstatáló” nagy, mindig egyenletes művészetével valóban fölbe került az életnek és a mulandó napoknak. Ez az, amit te is, a magad egyenetlen s ihletednek nem mindig engedelmes-

kedő művészetteddel megcselekedtél, — sőt mi több, időnként szembe is szegültél a napoknak. De Arany valóban büfeledtető epikát írt, te ellenben megírtad . . . más a *Toldi* és más a *Szép asszony kocsisa*, más a *Buda halála* és más a *Kerek Ferkó*, színműveidet még a siker sem illesztheti bele méltón összes műveid közé, írsz csekély rátermettséggel újság-cikkeket is, elbeszélő művészeted pedig, mi túrés-tagadás benne, időnként el-elsikkad, mindig forgó írógépednek szalagja alatt . . .

Nem szabad elfeledni, hogy Aranynak biztos hivatala volt, Te szabad író vagy, az élet megnehezült fölöttünk . . . hazatértem. Megértelek a kor rezignációjában, mintahogy megértettelek fiatal lelkesedésben. Emennek minden cifra tapasztalásom után is örülök, — ez volt az életben: sorsom, rendeltetésem, ha ma újra fiatal volnék, újra ugyanazt tenném és újra ugyanúgy járnék . . . ennek így kellett jönni, habár az utókorhoz nem is apellálhatok sem meghallgatásért, sem pedig igazolásért. Amazt, már tudniillik a bölcseséget pedig, úgylis csak pillanatnyi rosszkedved dűnnyögi s annak rezignált szavait én is csak gépiesen morzsolom utánad . . . Nem születtem rá. Te se.

Amikor rám támadtál, bizonyára azt hitted: „Ez a Hatvány már úgyse beszél többet!” Amint látod, járhatja még a száját. Kibeszéli, ami a lelkét nyomja, bárha a maga bőréen meg is tanulta, hogy hiába beszél: viszontmegértést, még a magadfajta nagy emberlátótól se várhat! . . .

Hatvány Lajos

Munkanélküli segély a Szondy uccában

A kapun nyolc cédula hirdeti, hogy egy-egy ágy magányos fiatalembernek, vagy tisztességes nőnek kiadó. Valaki kiönt egy vödör vizet a kövezett udvar folyókájába. Amikor visszamegy a szobakonyhába, a vödört himbálja és énekel. Weisz Fülöp nem ebben a házban lakik. Az emeleten hosszú gangrács húzódik körül, alacsony, kényelmes, nem is kell nagy svungot venni, hogy leugorjon az ember. A gangrács mögött vagy negyven szobakonyhás lakás, a negyven szobakonyhában sok szegény család. A felük munkanélkül áll, télvíz idején. Igen, ez a télvíz, ez a megható télvíz, ott van a lakások falán, jelenleg nyirkot képez és belefekszik az emberek tüdejébe. Ebben a házban nyáron is van télvíz a falakon. A szabó, aki hat hónapja van munkanélkül, kiviszi a kutyáját a gangra. Szegény sovány kutyán meglátszik, hogy a gazdája munkanélkül van. Mi köze ennek a kutyának a gazdasági válsághoz, a munkanélküliséghez és Teleszkyhez, aki nem e házban lakik? A kis szőke varrónő

szívesen elkészítene két pengőért egy pizsamát hozott anyagból, de kinek kell ma pizsama a Szondy uccában? És munkanélkül áll édesapja, a cipész, és édesanyja, aki eddig takarított. Csak az öccsének van munkája, csinos, nyolcéves fiú, a tornagyakorlatokra jár. Az egész emeleten csak ő dolgozik. És a viciné, aki nyolcfokos hidegben felmossa a gangot. A viciné papucsban van, a lába nem veszi tudomásul, hogy a Duna elkezdett befagyni.

Lenn, a földszinten is munkanélküliek laknak. Gyárimunkások, segédek és egy csokoládégyáros. Két éven belül nyolc lakót lakoltattak ki innen, mert nem tudtak házbért fizetni. A házbér havi harminc pengő, a fürdőszobáért és a melegvízért nem kell semmit sem fizetni, mert nincsen. Ha az ember kiáll a kapuba és nyugat felé néz, akkor tiszta szélesendes időben jól lehet látni a Rózsa utcát. Az egész mindössze két sarok innen. Ott áll a nagy százhármass ház, amely előtt gimnazista korunkban megilletődötten mentünk el. A százhármass ház előtt idősb hölgyek sé-

tálnak, csóválják a retiküljüket és éjjel-nappal énekelnek. A százhármasház két *sicht*-ben működik, éppen úgy, mint a Ganz-gyár. Nappal más a személyzet és éjjel. A nappaliak este nyolckor hazamennek tisztességes polgári életet élni és átadják a terepet az éjjelieknek. Az éjjeliek reggel hatkor mennek haza, kissé fáradtan, kissé borosan, mindig rosszkedvűen. Többen közülök abba a házba mennek haza, ahol a munkanélküli szabó lakik.

Ez a ház a Szondy ucca hatvankét számú és ennek a háznak a lakói nem szenvednek úgy a munkanélkülségtől, mint a többiek az uccában.

A Szondy ucca megelőzte a parlamentet, a felsőházat, a törvény- és döntvénytárat, a hivatalos lapot és a szakszervezeti tanácsot, mert

ebben a házban már hónapok óta érvénybelépett a munkanélküli segély.

Az egyik lakó elmeséli:

— Itt nagyon sokan éhenhalnának, uram, ha a gondviselés nem úgy intézte volna a dolgot, hogy

hat rózsauccai hölgy lakjon nálunk.

Ki albérletben, ki főbérletben, — ágyrajáró egy sincsen köztük. Az isten áldja meg minden lépésüket. Jól nézne ki ez a ház, ha nem volna itt például az Erzsi . . .

Rajongva beszél az Erzsiről.

— Akármint csinál éjszaka, van szíve. Ugy kezdődött a dolog, hogy a Józsit leküldte cigarettáért. Józsi elhozta a tíz Mirjámot és nyole fillér borraivalót kapott. Ebből a nyole fillérből ebédelt a család, szürke kolbászt. Józsit másnap az Erzsi levéllel küldte a százháromba, ezért húsz fillért kapott. A Józsi nagyon rendes gyerek, minden keresetét hazaadja. Megint volt náluk ebéd és vacsora. Elsején az egyik lakó kölcsönkért az Erzsitől két pengőt. Megkapta. Azóta

az Erzsi mindenkinek ad néhány fillért, nagyon szívesen teszi, mert jó lélek.

Ha a gyerekek közül valamelyik este nyole felé a Rózsa uccába téved és ott látják az Erzsit a százhármasház kapuja előtt a retiküllel, akkor odaszólnak:

— Kezit csókolom, Erzsi néni!

— Az Erzsi erre felkapja az apróságot, megcsókolja őket, hatoskát ad nekik és ezt mondja:

— Menjete haza gyerekek, mert felfázatok . . . Hideg van.

Az öregasszony, aki mindezt elmondja, csak könnyesen tud beszélni az Erzsiről, aki nekiadja régi ruháit is, amelyeket már nem tud használni a százháromban. *A viciné négy selyemkombinét kapott. Kívül rongyokban*

jár a viciné, de alul selyemkombinét hord.

A többi lányok is mind ilyenek a százháromból. A gyerekeken keresztül megismerkedtek a lakókkal és állandóan segélyezik őket. Az egyik nő a barátjának két öltözet ruhát csináltatott a házban lakó munkanélküli szabósegéddel. A cipésznek is szoktak munkát adni. A csinos szőke varrónő is gyakran dolgozik nekik. Ha valami hiányzik még a házbérhez, akkor szívesen adnak kölcsön, holott tudják, ezt a pénzt sosem fogják megkapni. Az egyik lány, aki a földszinten lakik, szombaton reggel mindig csomagokkal jön haza, kolbászt hoz, kenyeret, cukrot a gyerekeknek és cigarettát a suszternek. És mégsem olvastuk sehol, hogy „X. Erzsi úrhölgy egy csomag élelmiszert és egy csomag ruhá-
neműt adományozott“.

— Tessék elhinni, éhenhalnánk, ha nem lennének itt ezek a lányok. Ha valaki beteg, összeadják a pénzt patikára. Ha valaki meghal, akkor kijönnek zokogni a temetésre. A kisbabának tejet hoznak. Köszönetet nem fogadnak el. Még hálálkodnunk sem szabad. Tetszik tudni ujságíró úr,

mi itt munkanélküli segélyt kapunk tőlük.

Bekopogtattam az egyik jótékony hölgyhöz. Még aludt. Rendesen, privátul aludt, polgári hálóingben, régi ágyban, amely fölött ott lógott az édesapja és az édesanyja meg-nagyítva. Szegénykét nagyon megrágtta a százhármasház, formátlan, ráncos és nem lehet tudni, hogy milyen színű a haja. Csodálkozok, hogy mit akarok. Elmondom, — tudom, milyen jótékony itt a házban, ezért szeretnék vele beszélni. Nem akar felelni, de aztán megoldódik a nyelve:

— Az ember megtesz mindent, kérem. Nálunk is megcsappant a kereset kérem, kinek van ma nőre pénze? De azért mégis keresünk valamit. Részemről nem tudnám nyugodtan lehajtani a fejem, ha tudnám, hogy a szomszédban azok az aranyos gyerekek éhesek. Nem adok én sokat kérem, húsz-harminc filléreket csak, de azt is csak nehezen keresem meg. Nagyon rosszak a viszonyok. Bár többet adhatnék. Karácsonykor lesz nálam karácsonyfa, nem megyek be este a házba, feldíszítem a fát és apróságokat vásárolok. Aztán behívom a gyerekeket. Az anygalka csöngetni fog. És minden gyereknek hoz majd valami ajándékot a Jézuska, kérem. Már négy pengő ára aranyhaját és karácsonyfa-havat vettem. Örülni fognak a gyerekek . . .

A rózsauccai ház előtt gyakran ólálkodnak néhányan a Szondy uccai házból. Ilyenkor izgatottak. Ha Erzsi vagy a többiek nincsenek az uccán, — akkor nyugodtan mennek tovább. Nekik is fontos, hogy az öreg jótékony dáma keressen. (f. s.)

RÉTI SANDOR:

KÉT KARÁCSONY

Talán nem is ismerik egymást. Csak úgy a lapokból. Olvastak egymásról.

Két ember, aki nem ambicionálja a népszerűséget. Fanatikusan a maguk életét élik és két külön Istent imádnak: a betűs törvényt és a csengő pénzt.

Két hideg, magányos ember. Mind a kettő a maga útját járja. Nagyon egyedül, nagyon komoran. Nem látta őket még senki nevetni. Most karácsonykor ebben az ujságban találkoznak. A törvénytészék elnöke és a pénzügyi diktátor: Töreky és Teleszky.

Várják a karácsonyt és örülnek a karácsonynak, mint e sorok írója, sajtórágalmazásért többszörösen elítélt ujságíró, vagy Kovács János tisztviselő, aki hiába reméli a karácsonyi segílyt. A két karácsony az ő karácsonyuk a diktátoré és az elnöké.

* *

A magyar judikatúra tíz év óta ehhez a kis száraz, hideg emberhez igazodott, aki mozdulatlanul ül az elnöki széken, a mosoly vagy a megdöbbenés grimasza nélkül, mint sárga elefántontra hideg tüvel karcolt hindu isten.

Töreky a Jókai ucca 1. számú házban lakik a negyedik emeleten. A lakók névjegyzékében hiába keresem a nevét. A tábla kis cellájának üvege mögött üres, sötét lyuk, mint egy magánzárka, a névjegye hiányzik. Pedig pontos, pedáns ember.

Negyszobás főbérleti lakása van, ebből két szoba udvari, kettő uccai. Lift nincs a házban, gyalog kell felmenni a negyedik emeletre. Szürke, komor bérház. Rosszul világítják. A negyedik emeleten szemben Törekyékkel női szabó lakik. Ezt úgy tudtam meg, hogy a keskeny negyedik emeleti gangon a 19-es lakás előtt tüzes vasalóba léptem és objektíven állapítottam meg, szerencse, hogy velem történt.

*

Becsöngetek Törekyékhez. Fehérhajú, kedves apró kis asszony nyitja az ajtót, nagy, mosolygós kék szemekkel, kicsit csodálkozva a látogatáson. Törekyné. Hasonlít Törekyhez. Még a hangja is és a hangsúly, ahogy felteszi a kérdéseket. Megmondom, hogy beszélgetni szeretnék az elnök úrral a karácsonyról.

Mosolyog.

— Az elnök úr nem szereti az ilyesmit.

Igy mondja: „elnök úr”.

Töreky otthon is elnök. És elnök karácsonykor is.

*

Az előszobában állunk. Egyszerű polgári lakás a Törekyéké. A szobákban régi bútorok. Egy

hálószoba, egy ebédlő, egy dolgozószoba és egy lányszoba, mert Törekynek három leánya van. Ella, Margit és Klára, akik közül az Ella már asszony: Pécelre ment férjhez.

Most készülnek a karácsonyra. Minden évben nagy karácsonyfát díszítenek s a karácsonyfa alatt vacsorázik a család. Nincs külön nagy karácsonyi vacsora, nincs ünnepi pulyka, vagy töltöttkáposzta: karácsonykor is éppen úgy vacsoráznak, mint máskor. Törekynek rossz a gyomra, diétát tart és a karácsony sem kivétel.

Nagy karácsonyfa alatt vannak az ajándékok. Szépen katonás rendben rakva, mint az akták. Az ajándékok mindig a legaktuálisabbak. Mindig az, ami kell: ruha, cipő, harisnya és könyvek. Tavaly karácsonykor a legkisebbik leány két könyvet kapott: A Művészetek Története című munkát és Gulácsi Irén Pax Vobis című regényét. De csecsebecséket is, apró, kedves holmikat. Töreky maga vásárolja. Törekyéknél az anygalka nemcsak praktikus, hanem figyelmes is.

*

Az ebédlőben állítják fel a karácsonyfát. Sok csillogó angyalhaj, aranyalma, ezüstdió díszíti. Pontosan hat órakor gyújtják meg a gyertyákat s Töreky meggyújtja a csillagszórókat is. Nincs karácsonyi titokzatosság, nincs csengetyűszó: egyszerűen és természetesen tudomásul veszik, hogy itt a karácsony, aztán leülnek vacsorázni. Vacsora után korán lefeküsznek, nem várják meg az éjféli misét. Töreky nem jár a karácsonyi misére.

Egy cselédjük van. Megkapja ő is a karácsonyi ajándékát Törekyétől, a lányoktól és az elnöktől. Velük ünnepli a karácsonyt. Töreky demokrata. Ad a házmesternek is.

Az ebédlő nagy karácsonyfája alatt ott van a törvénytészék elnökének krisztkindije is. Neki is azt vesznek, amire éppen szüksége van. Nem szereti a csecse-becséket, az apróságot, csak a praktikus holmit. Most karácsonyra szép pettyes nyakendőt kapott.

* *

Olyan, mint egy vekkeróra. Szárazon monoton, de mindig pontos és kellemetlen ébresztőket csenget Teleszky, a pénzügyi diktátor. Ő még magányosabb Törekyénél is: agglegény. Szinte zseniális, ahogyan egy mondatlalt évtizedekre népszerűtlenné tudja tenni magát. A háború alatt például azt mondotta, hogy „csak azokat a törvénytészéki bírakat szeretem, akik maguk tapalják a cipőjüket”. Akkor talán még Töreky is haragudott. Most a karácsonyi segílyek ellen mondott filippikát s rövid egy mondatlalt szögezte le a leépítések helyességét. Nem vár ameddig a ma már úgyis hervadt

luxus, sőt a kispolgári igény is elszárad. Sieteti a hervadást. Olyan, mint az az orvos, akinek fáj, hogy gyógyíthatatlan betege kinlódik, inkább megöli valamivel nagyobb dózisu morfiummal, mint amennyi a fájdalom csillapítására szolgál. Könyörtelenül és hidegül okos, kellemetlenül józan és bosszantóan igaza van

*

Az Eskü út 5. szám alatti palota első emeletén lakik. *Hatszobás lakása van. Nővérével és annak kislányával lakik.* Hat óriási szobájuk van hármójuknak és ebben a hatalmas lakásban csakugyan leépítették a luxust és a személyzetet is. Szakácsnője és szobalánya van. Nem is szobalány, mindenes.

Teleszkyéknek tavaly még volt karácsonyfájuk, az idén nem lesz. Teleszky takarékos. Van neki egy kalapja, szép szürke finom puhakalap. Nagyváradon vette. Gyakran mutogatja kalapját, büszke rá. El szokta mesélni, hogy a régi, híres nagyváradai divatárkereskedőnél vette, Roth M.-nél.

A Róth M. *Utóda* cég most ünnepelte negyedszázados jubileumát. Már 25 éve „utóda”, — így megy a cég, Teleszky még *Elődje* cégnél, az öreg Roth M.-nél vette a kalapot.

*

A karácsonyt nem töltik odahaza, *Teleszky, a huga és a kislány átmennek a Prohászka Ottokár uccában lakó nagynénijéhez — akinek egy kis fia és egy kis lánya van —, mert ott állítják fel a karácsonyfát.* Teleszky két napig járja a várost, krisztkindlit vásárol a gyerekeknek.

A szakácsnénak és a szobalálynak pénzt ad. Tavaly 30—30 pengőt. Annyit ad a kapusnak is, maga viszi be az esküúti palota portásfülkéjébe, de csak újévkor. Egy utat spórol. Karácsonykor a nővérénél vacsorázik, vacsora után hazamegy dolgozni, ő pláne nem jár a karácsonyi éjféli misére.

*

Teleszky krisztkindlije egy arany öngyújtó. A hugától kapja. Régen szeretett volna már öngyújtót, alkart is venni, sokszor be is ment a trafikba, hogy megvásárolja, de aztán gyufát vett. Most megkapja az öngyújtót. Ha nikkelből lenne, örülne neki. Megnézné a szériaszámát és gyors kalkulációt csinálna. Kiszámítaná, hogy benzinnel és tüzkőhasználattal együtt másfél év múlva rentábilis. Az aranyöngyújtó az más. Az aranyöngyújtó az komoly probléma. Huszonkét esztendeig elég az ára gyufára, 22 év kell ahhoz, hogy az aranyöngyújtó amortizálódjék. Addig elromolhat, vagy esetleg elveszítheti.

A nikkel öngyújtónak jobban örült volna.

*

A két karácsony az ő karácsonyuk: a diktátoré és az elnöké. Talán nem is ismerik egymást, csak úgy a lapokból. Olvastak egymásról.

Most találkoztak.

Dela Lipinskaja,

aki most harmadízben szerepel Budapesten s harmadszor bizonyítja be, hogy a színházi dekonjunktúrát művészi rendkívüliséggel és originalitással meg lehet törni, évről-évre bebizonyítja, hogy a chanson kiveszőfélben lévő műfaja, amely Európa általános eldurvulása, fülének elromlása miatt nemcsak nálunk, de termőhelyén, Franciaországban is elszorvadt, igazán nagy egyéniségeken keresztül még ma is ugyanolyan elementáris hatású, mint Yvette Guilbert

fiatalsága és Medgyaszay Vilma fénykora idején. Ez az énekesnő, aki egész fiatalon került Európába, ma a legtüneményesebb tolmácsa a zabolátlan, kegyeletlen, modern német pamflet-kuplénak, a francia pajzánának és érzelmességnek, a gettó melankóliájának s annak a fájdalomnak, amelyet századokon keresztül a cári kancsuka s másfél évtized óta a szovjet korbácsolt ki a szenvedés halhatatlan hangszeréből, az orosz lélekből. Nemcsak nagy művész ez a kis nő, de olyan érdekes jelenség, hogy joggal vonzza magához a legjelentősebb portretistákat.

PREMIER AZ UJ SZÍNHÁZBAN. Sok színpadi álvajda után igazi értéket jelent *Vajda* Pálnak, a Vigszínház kitűnő fiatal rendezőjének a munkája, aki mint vendég rendezte az Uj Színházban Bukovinszky Péter „Boldogok háza” című komédiáját. A darab néhány széteső jelenetét bravúros rendezéssel foglalta egységes, izléses és erős színpadi keretbe. A szereplők közül elsősorban Orsolya Erzsit, Gellért Lajost, Toronyi Imrét és Borait kell említenünk.

SZASZ ZOLTÁN:

A hajléktalan entellektüel

Sok kő vagy vasépület dőlt össze a világháborúban, városok tűntek el a föld színéről, országok váltak pusztaságokká, de mindennél aggasztóbb vesztesége az egyetemes emberi kultúrának az, hogy az a felfogás az államról, az állam és az egyén viszonyáról, melyben a haladó szellemű entellektüel egész a háborúig, sőt a háború alatt is mint valami meghitt lelki otthonban élt, a háború utáni forradalmak lökéseitől összeomlott, vagy legalább is gyászosan szétzilárdott. Persze mint minden háború utáni baj, ez is főleg a Rajnától keletre, Németországban s a kelet-középeurópai kisebb országokban öltött végzetes méreteket. Fedéltelemnek érzi magát szellemileg sok entellektüel Francia- és Angolországban is, sőt Amerikában is sokan új tájékozódást keresnek, de járványszerű méreteken az entellektüel-zavar csak itt jelentkezik, itt, a mi vidékünkön, mely ebben a vonatkozásban a francia határig terjed. Siralmas látvány! Egy nemrég még csillogó szemű, nemes homlokú emberfajta, mely most nemcsak gazdaságilag leromlottan, de eszményvilágában és izlésmintáiban is megzavarodottan tengődik napról-napra!

De mi volt tulajdonképpen az a felfogás az államról, az egyéni szabadságról, melyben mint valami szellemi hajlékban, ez a típus: írók, művészek, bölcészek, de az úgynevezett értelmiségi osztályhoz tartozó haladó szellemű más foglalkozású entellektüelek is eléggé otthonosan, szellemi szabadságukban biztosítottan érezhették magukat? Legvilágosabban ez az amerikai, az angol, a francia s általában azokban a liberális szellemű és demokratikus alkotmányokban kristályosodott ki, melyek az elmúlt másfél század alatt ezeknél az atlanti-óceán-parti népeknél lassan kialakultak s mindeme nemzetek számára páratlan gazdasági és szellemi fellendülést tettek lehetővé. Népszuverenitás, egyenjogúság a törvény előtt, demokratikus választójogon alapuló törvényhozás, a törvényhozók és hivatalnokok folytonos kontrollálhatósága a szabadságjogok csorbitatlan birtokát élvező társadalom részéről, ezek voltak a pillérei ezeknek a diadalmas alkotmányépületeknek. Az entellektüel számára ez azt jelentette, hogy írhatott, kutathatott, hirdethetett, alkothatott, szervezhetett, igaznak és szépnek és helyesnek vallhatta mindenki előtt és mindenki ellen azt, amit akart s más nem korlátozta ebben, mint egyes, igen enyhe büntetőtörvények, melyeket különben a kormányoktól független esküdtbírák alkalmaztak. Ilyen tágas, szabad hajlékokban aztán kifejlődhettek szabad, magystilú egyéniségek, virulhatott a sajtó, az irodalom, a tudomány. Teljes ez a demokratikus jogparadicsom persze még ezekben az országokban se volt, a tőke hatalom volt itt is az egyénnel nemcsak mint munkással de

mint szellemi lényvel szemben is. De mégis ezek az alkotmányok olyan szabadságfokot biztosítottak mindenki számára, amilyenben soha még népes, tízmilliókban számítható közösségek tagjai nem részesültek.

Mi sem természetesebb tehát, mint az, hogy azokon a kultúrterületeken, mint éppen egész Közép- és Kelet-Európában is, ahol a háború előtt az állam nem nyújtott minden polgárának ilyen szabad hajlékot, ez a nyugati, ez az atlanti szabadság, mint a polgárság vágy-álma s az entellektüelek követelménye állandóan ott rezgett a közéleti levegőben. A tragikus már most az volt, hogy amikor egyes háború utáni forradalmak hatásaként itt ezen a területen ez az álom és ez a követelmény megvalósulási lehetőségekhez jutott, amikor megszületett a demokratikus Németország s kialakult egy csomó, nagyjában demokratikus alkotmányú úgynevezett utódállam, köztük a köztársasági Magyarország is, ekkor már ugrásra készen állt egy új ideológia, egy új társadalom-berendezési terv, mely ezt a demokratikus ideált nemcsak tagadta, de ahol tehette szétzúzta, vagy legalább is alaposan megmarcangolta.

A marxista szocializmus, melynek bizonyos végletes formái, a bolsevizmus és a spartakizmus kísérelték meg itt is, ott is ezt a párduegrást a demokrácia ellen, már jóval a háború előtt ott élt, forrt, érlelődött és terjengett a társadalmi mélységekben, főleg a proletárrétegekben, de buzgón nyaldosta körül a polgárság egyes rétegeit is. Szelid, higgadt formái persze nem mutatkoztak a demokrácia ellenségeinek, sőt egyenesen egy demokratikus szocialista párt formájában gyülekeztek együvé a proletárságot. Ennek a pártnak érdeme a munkásság megszervezése és a céltudatos önsegélyre-nevelése körül tagadhatatlan is. De a marxizmus óriási irodalmában, mint valami modern Talmudban részben kimondottan, részben sokatmondó hallgatások formájában ott bujkált sok olyan tétel és szellemi attitűd is, ami már egyenesen minden demokratikus államberendezés és egyéni szabadság megtorpedózását jelentette. Mindenekelőtt a szabadság-gondolat tagadása és támadása. Az a kétségtelen tény, hogy a leggondosabban kiépített jogegyenlőség se biztosítja az individualista termelést űző társadalomban az egyének teljes egyenlőségét, mert hiszen a gazdasági helyzet, az, hogy valaki termelési eszközök birtokosa-e, vagy tisztán csak munkaerejéből kénytelen élni, gazdasági egyenlőtlenséget teremt, szünetlenül hangzott a jogegyenlőség gondolatát becsmérő, sőt visszautasító tanok alátámasztása céljából. Ezzel párhuzamosan, sőt ebtől kifolyólag a különösen harcias marxisták a parlamentarizmust, az egyéniség kultuszt, a szellemi szabadságot és általában

valamennyi úgynevezett szabadságjogot is értéktelen lim-lommá minősítették. Mindez igazi reliefet a háború előtt nem nyert; az entellektüelek egy része olvasta ugyan Georg Sorel és Szabó Ervin ilyen szellemű írásait, de főleg azért, mivel nem fogta fel komolyan jelentőségüket, nem vette őket komolyan. Az oroszországi összeomlás után aztán Lenin megvalósította azt, amit Marx mindenféle evolucionista szellemű fejtegetései közt elszórva, Sorel pedig állhatatosan és széttergetve hirdetett és rögtönzött egy államot, ahol nincs egyéni szabadság, nincs parlamenti felelősség. S a feltörekvő negyedik rendnek azok a rohamcsapatai, melyek az ő nevével indulnak harcba, vagy pláne jutnak győzelemre, tele torokból kiáltják is világgá ezt a jelszót: Le a szabadsággal.

De ez még semmi. A védekező polgárság egy része és a segítségére siető feudális hadak szintén szabadságellenes zászlókkal vonulnak hadba. A fasizmus, mely ennek az ellenlökésnek a megszervezése, époly gyűlölettel beszél az amerikai demokráciáról, a nyolevankilences eszmékről, az angol parlamentarizmusról, mint a bolsevizmus. Az egyik hadsereg balról támadja ezt az intézményrendszert s mindazokat, akik bennük a politikai fejlődés, mindent egybevetve, legkevésbé tökéletlen termékeket látják, a másik ugyanezt teszi jobbról. S mindakettő ott, ahol még nem vált megszálló hadseroggé, ahol még nem taposott szét mindent, ami vele ellenkezik, legalább is a propaganda mérges gázait árasztja. Ezek az erkölcsi nihilizmuson alapuló, cinikusan elszánt tanok, tételek, elméletek és jóslások természetesen sok entellektüelt mérgeztek meg, mert hisz ezeknek gyöngéjük minden olyan elmélet, mely a haladás, a szabadság, sőt egy világmegváltó forradalom útosinálójának adja ki magát.

Mindez, a bolsevizmus előrobogása s a fasizmus és nemzeti szocializmus ellenlökése pedig úgy gerálta magát, mint a nép megváltója. Ép ezért szidta is a kapitalizmust, mellesleg azonban hol kibékült vele, hol kisajátítva módszereit, valami államkapitalizmus-félébe torkoltatta a forradalmat. Nyíltan, tökéletesen leplezetlen dühvel gázolt azonban reá mindegyik arra az ember-típusra, amelynek ez az életjelszava: mindenekelőtt azt akarom, hogy szabadon, legalább is az állam gyámkodásától menten gondolkodhassak, írhattak, alkothattak, agitálhattak, kritizálhattak! S itt jött létre egy kínos helyzet. Az entellektüelek leg-

nagyobb része, mely a haladás híve, széles tömegek felemelkedésének elősegítője akar lenni, nem utasította vissza ridegen azt a szimplista állítást, hogy a demokratikus államok, melyek neki ha nem is tökéletes, de mégis igen nagyfokú szellemi szabadságot biztosítottak, nem egyebek, mint a burzsoázia népkiszákmányoló apparátusai, s főleg nem utasították vissza elég ridegen azt az álmítást, hogy a diktatúra majd felszabadítja és jóléttel árasztja el a népet. Az entellektüel félt, hogy maradnak, népellenesnek fog feltűnni, ha visszautasítja ezt a „kísérletet”. Hogy semmiféle államrend nem képes mást, mint jogi egyenlőséget adni polgárainak, hogy az emberek teljes minden szempontból való egyenlősége természetellenes agyrem, hogy a demokratikus államok tökéletlenségeit a dolgozók éppen a szabadságjogokon keresztül a szervezkedés, a szövetkezés, a közéleti kritika s a politikai pártalakítások útján eltüntethetik vagy enyhíthetik, ez a belátás sokaknak belkében élt ugyan, de kevesen merték ezt a bolsevista terror-entellektüelekkel szemben hangoztatni. Elhitték a bolsevik agitációnak, hogy a proletárság, a negyedik rend felszabadulása csak éppen így, leninista módon, pont a most foyó években s pont a bolsevista pártszervezet vezetése alatt történhetik. Hogy egy forradalom is lehet alapkoncepciójában, módszereiben és céljaiban rossz, a nép felszabadítására alkalmatlan aminthogy egy háború is lehet mind e szempontokból elhibázott, erre nem gondoltak. Most a Hitler-féle forradalommal szemben kezdik belátni. Most, hogy a bolsevista világkonjunktúra apadni kezd s a hitlerizmus akar ráfeküdni Közép-Európára, most már kezdenek rájönni arra, hogy számukra legalább demokrácia nélkül nincs élet. Most már, elsősorban persze Németországban, a bolsevizmus nem egy üdvözlője, megértője, sőt titkos terjesztője is magasztalja a szellemi szabadságot s becsülni kezdi s kiépíteni akarja azt a biztos hajlékot, melyet a demokrácia a szellemnek nyújt. Ami különben Németországban nem is omlott össze, csak itt-ott kapott egy-egy repedést. Üdvös és nagyon is a jövőt szolgáló építőmunka ez. Mert mi volna a jövő nagy forradalma, ha Európa valami diktatúra szellemi sötétségébe süllyedne? Egy új szabadságharc megint csak a szellemi szabadság, az egyén személyiségi jogai, az írási, alkotási és kritizálási szabadság érdekében.

Legolcsóbb bevásárlási forrás

Párisi Nagy Áruház

VI., Andrássy-út 39.

KÖZGAZDASÁG

Van megoldás!

Kísérlet a pénzügyi válság gazdaság-politikai alapon való megoldására

Írta: B. B.

Amíg Kóbor Tamás egyedül attakírozza nyíltan és szívósan Szent Harpagont, valutánk éber őrei a Szabadság téren nyugodtak lehetnek. Argumentumai-ban mindenki szívesen követi őt addig, míg érveivel a mai helyzet gyengéit ostromolja és veszedelmeit tárja fel, de kételkedéssel kíséri, mihelyt az érvek helyett költői dialektikával rajzolja ki a megoldás útját. A kazánoknak csakugyan nem szabad kihűlni, a boltoknak sorra pusztulni, az ügyvédnek, orvosnak lerongyolódni pénz öfelsége zsarnoksága kedvéért. Viszont nemcsak a közgazdasági elmélet, hanem a tapasztalat és a pszichológia is tiltakozik az ellen, hogy a védőállásba szorított valuta mellé, bárha csak belső használatra is, egy másik vásárló eszközt, legyen az föld-, ház- vagy munka-valuta, szabadítsunk rá erre a meggyengült ellenállóképességű országra. Még a nemzeti egység bővületében tartott Franciaországban sem tudta volna Poincaré megállítani a frank zuhanását, ha miközben vele és érte viaskodik, garmadával dobták volna lába elé a második pénzt, a frank II-t. Szép fedezet a munka, de előbb adják meg a lehetőségét és garantálják a tartósságát is. Egy-két évre legalább, ne csak egy-két hónapra.

Munkajegy, ingatlan- vagy földpengő, sőt államjegy —: mind olyan kísérlet lenne, melynek sikere még a legügyesebb és legszerencésebb kézzel való megoldás mellett is — már pedig hol a garancia, hogy ezt a kezét megtaláljuk? — végeredményben attól függ, amitől a mostani valuta sorsa: az államháztartás egyensúlyától, aktív kereskedelmi mérlegétől és a bizalomtól. Ha e feltételek adva vannak, a pengő sorsa is biztosítva van, nincs szükség semmiféle szurrogátumra. Ha e feltételeket nem

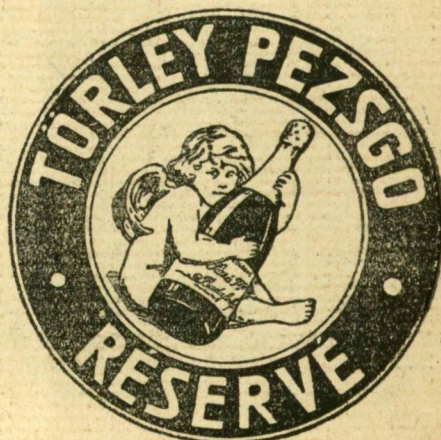
tudjuk megteremteni, minden szurrogátum csak ideig-óráig hat.

A hivatalos valutapolitika a maga számítását úgy látszik arra alapítja, hogy a devizazárlat tartama és védelme alatt ki lehet egyensúlyozni az államháztartást, aktívvá lehet tenni a kereskedelmi mérleget és lényeges könnyítéseket lehet elérni a külföldi kölcsönök törlesztésénél és kamatfizetésénél. Hogy az államháztartási deficit eltüntetését milyen nehézségek késleltetik, megmutatta a nyugdíjesökkentő javaslat odisszeája. Az ostrom, melyet a mandátumfeltők a — sajnos — feltétlenül szükséges nyugdíjesökkentés ellen indítottak, jóval több a válság epizódjánál. Tünet, mely jellemzően megmutatja a mostani szanalási akció Achilles-sarkát. A nyugdíjesökkentéssel 6 milliót takarít meg a kormány. Milyen csökkentésekre lenne szükség ahhoz, hogy az egész deficitet eltüntessék?! A személyi és tárgyi kiadásoknak milyen radikális és gyors apasztására! A költségvetési deficit eltüntetésének politikai és pszichológiai nehézségeinél nem kisebbek azok az akadályok, melyek jelentős kiviteli felesleg elérése elé tornyosulnak. Nem beszélünk a mult hibáiról és mulasztásairól. Ami exportlehetőséget azonban a hibás termelési és kereskedelmi politika meghagyott, azt most szinte hétről-hétre csökkentik a retorziós intézkedések, melyeket partnereink a mi devizazárlatunk miatt sőt azontúl is, a saját valutájuk érdekében életbe léptettek. Minél jobban elzárkózunk az import elől, minél kevesebb szabadságot adunk a külföldieknek abban, hogy itteni kö-

vetelésekről diszponálhassanak, annál jobban zárkóznak el a mi áruink elől a külföldi piacok. Az exportkereskedelemtől pedig

mindaddig hiába várjuk azt az ügyességet és erőfeszítést, mely a kínai fallal elzárt piacok megnyitásához kellene, amíg őt arra kényszerítjük, hogy exportdevizáját beszolgáltassa a jegybanknak és elégedjék meg a hivatalos árfolyamon számított pengő-ellenértékkel. Ezért csökken minden mezőgazdasági kivitelünk, ezért sírnak a gazdák, hogy saját zsírjukban fúlnak meg s ezért estek le az állatárak fél év alatt ötven százalékkal.

A fináncpolitika, mely a költségvetési deficit eltakarításában elakad, a valutavédelem harcában pedig megbénítja a termelő munkát, adhat-e biztosítékot végül az infláció ellen? Az inflációt, a 23-as idők naponkénti zűrichi vészjeleinek megismétlődését nálunk igazán csak üzleti vagy politikai spekuláns tarthatja a mainál jobb és kívánatosabb állapotnak. De az az elhatározás, hogy nem csinálunk inflációt, még nem garancia arra, hogy a mostani deflációs politika irányítása nem eszük-e ki a kezünkéből. Sok múlik a külföld magatartásán, az ipar nyersanyaggal való ellátásán és

azon is, hogy mostani export-eink felvevőpiacai kénytelenek lesznek-e szigorítani vagy enyhíteni önellátási politikájukat. Mindezen felül pedig számolni kell azzal, hogy a válság elhúzódásával egyre nehezebb a teherpróba, melyet a mai kormányoknak és a mai többségnek állania kell, kivált ha az erősebb költségvetési redukciónak elől többé már nem lehet kitérni. Azt a jobboldali garnitúrát pedig, mely majd a mostani szanálási igyekezet elégtelensége vagy éppen kudarcu esetére be akar ülni a türelmetlenül várt örökségbe, saját hívei ostromolnák az igények olyan áradatával, melyhez képest a nyugdíjért most folyt hars csukrugyan gyermekjáték. A szélsőjobb uralkodása mindig és mindenütt újabb pénzügyi terheket jelentett az államkincstárnak, ma és nálunk pedig egyenesen a közigazgatás és az in- produktív kiadások természetes megnövekedésére vezetne. Azoknak a száma, akiktől adóban, vagy más formában elvenné a pénzt, kiesiny; azoké, akiknek állást s jövedelmet vagy támogatást akarna nyújtani, igen nagy. Egy szép napon, félő, vége lenne a deflációnak és akkor többé nem elhatározásokon fog múlni, hanem a tények logikája sodorja majd a helyzetet oda, hogy a legkisebb nyomás elszakítja a valutáris gátakat és az első részen beengedi a pusztító áradatot.

Nincs tehát megoldás? Azt hisszük *van*. Jöhetne olyan pénzügyi politika, mely nem is annyira a pártok, mint inkább az osztályok kényszerű, őszinte és teljes együttműködésére támaszkodva, ezt mondaná: *Az államháztartás egyensúlya érdekében nem riadunk vissza a kíméletlen leépítésektől, az állásuktól és munkalehetőségüktől megfosztott tízezeket azonban nem hagyjuk éhen pusztulni.*

Milyen eszközökkel? Először is *enyhítünk a devizakorlátozásokon*, hogy belekapcsolódjunk a nemzetközi forgalomba. Elismerjük valutánknak e szabadabb forgalomban kialakuló értékelését, *nem zárjuk ki teljesen az*

importot, mert csak úgy tudjuk lehetővé tenni az exportot és akkor a mostaninál több joggal bízhatunk benne, hogy a javuló termelés és export és már előbb az államháztartási deficit radikális eltüntetése legalább annyira helyreállítja a külföld bizalmát, hogy a valuta külföldi disz- ázsiója semmi esetre sem lesz nagyobb a mostaninál. Ezt a disz- ázsiót azonban eszközpótljuk a bankjegyek olyan mérvű szaporításában, mely egy *pro- duktív kisbirtokpolitika finanszírozásához szükséges*. Így lehet visszatelepíteni a vidékről Pestre özőnlött tisztviselőket és más köz-zsoldban állókat, így lehet végrehajtani azt a *földreformot*, melyre eddig inkább csak szociális szempontból volt szükség, de amely ma már termelési és exportpolitikai okokból sem kerülhető meg. A kitelepítés és a földreform együtt sem kerül évente annyiba, amennyit a búzatermelés erőltetésére, nemcsak bolettával, áldoztunk. (Németországban a tisztán polgári kormány most, a gazdasági és pénzügyi válság bizonytalansággal telt napjaiban fogott hozzá száz- ezer városi keresetnélkülinek telepítéséhez.) *A kisbirtok-politika- lával irányítani tudjuk az exportképes mezőgazdasági cikkek termelését*, az investáló és lassan magához térő mezőgazdaság szükségleteinek ellátása révén pedig *új fogyasztókat biztosítunk az iparnak és foglalkoztatottságot még annak a városi intellektuel-rétegnek is, melynek számára különben egyre kevesebb hely lesz a magyar földön.*

Nagyon jól tudjuk, hogy mindez nem könnyű feladat és hogy a devizakorlátozások enyhítése, a valuta külső értékelésének elismerése *veszélyeket rejt magában*. De biztosak vagyunk benne, hogy ha a szabadabb forgalom megnyitása egybeesik az államháztartási egyensúly helyre-

állításával olyan rendszer alatt, mely megteremti kifelé és bent a valuta stabilizálásához — még ha az aranyparitás alatt is — szükséges bizalmat, akkor *itt nem lesz feneketlen infláció*. Éber Antal mondta nemrég a képviselőházban igen enyhe körülírással és gazdasági életünk számos gyakorlati szakembere hangoztatja, hogy egy, a mainál jóval szabadabb devizaforgalomban *a pengő külföldi értékelése kedvezőbb lenne*, mint a mai, rizikóval súlyosbított, tilos, de egészen soha meg nem akadályozható forgalomban. A pénzügyi szakemberek ezt a feltevésüket tisztán a kereslet és kínálat törvényére, az export várt megalakulására és legfeljebb még a pszichológiára alapítják. Mi azt hisszük, hogy ennek a feltevésnek előbb említett gazdaságpolitikai megalapozása *nagyobb garancia a tisztán finántechnikai fundamentumnál*. Minden szanálási kísérlet kockázatos és áldozatokkal jár. Legkönnyebb elviselni azokat az áldozatokat, melyektől nem egyedül a valuta, hanem a gazdasági és szociális helyzet szanálását is várhatjuk.

**A TRÖSZT MAGABAOLVASZ-
TOTTÁ A MISKOLCI VILLA-
MOSSÁGIT.** A Részvénytársaság Villamos és Közlekedési Vállalatok számára (Trust) december 18-iki rendkívüli közgyűlése a *Miskolci villamossági R.-T.-nak* a társaságba való beolvadását határozta el. A Miskolci Villamossági R.-T. alaptőkéjét kitevő 80.000 darab részvényből jelenleg is 66.820 darab van a Trust tulajdonában, mely részvények *meg fognak semmisíttetni*, míg a fennmaradó 13.180 darab részvény 20:9 arányban Trust-részvényre fog kicseréltetni. Az ezen cseréhez szükségelt 5931 darab Trust-részvényről már gondoskodás történt és így az egész tranzakció a Trust részvénytőkéjének *felemelése nélkül fog a még külön hirdményben közzéteendő időpontban lebonyolításra kerülni.*

STEUER GYULA

ABBAZIA KÁVÉHÁZ

ALAPÍTÁSI ÉV: 1869.

az író- és művészvilág és az előkelő polgári társaság békevilágból közismert vacsorázóhelye.

VÉR ANDOR:

Egy a húszmillióból...

A munkanélkülről inkább csak azt tudjuk, hogy mit szeretne csinálni. Szeretne maltert keverni, szeretne hidat építeni a Boráros téren, szeretne vasúti síneket lefektetni, szeretne fűrni, faragni, szőni, fonni, földet hányni, havat kaparni, vevőt kiszolgálni, kettőskönyvelni, levelezni, perket vinni, vegyszereket kotyvasztani, betegeket gyógyítani, — szóval sok mindent szeretne csinálni, de hogy mit csinál, azt kevesen tudják.

Az Európában élő húszmillió munkanélküli közül megkértünk tehát egyet, mondja el pontosan a napi programját, mit csinál reggeltől másnap reggelig? Hogyan osztja be, mivel tölti el a nap huszonnégy óráját? A munkanélküli tizenöt évet dolgozott a műszerésszakmában mint segéd. Szervezett munkás. 1930 augusztusa óta munkanélkül van. Felesége, gyermeke kegydíjas apósánál lakik. Egy szobában heten laknak. Ő

már nem fér el Ott hajtja le a fejét, ahol ráestek. Hol egy padon, hol egy bódében, hol pedig egy tömegszálláson. (Most tömegszálláson heti két pengőért). Tudni kell még róla, hogy a szakmájában 42 pengő volt a heti bére, azóta — ha elvétele munkát kapott a kőműveseknél vagy a gázműveknél — heti 24 pengős maximumig vitte fel. Másodosztályú szakegyleti illetéket fizet, heti 80 fillért. Az első osztályt — heti 1 pengő — már nem bírja. Így heti 8 pengő helyett 6 pengő 40 fillér munkanélküli segélyt kap, amíg hátraléka, mely most háromhetes, el nem éri a nyolc hetet. Özvegy- és árvaalapra, melyre halottanként hat fillért kell fizetni, tíz pengő a hátraléka. Pártadót — havi 50 fillér — nem fizet. Fájd neki, hogy nem tudja támogatni a pártot. Öntudatos munkás volt, jelenleg öntudatos munkanélküli.

Tegnap napjának ez volt a pontos

ÓRARENDJE:

Délelőtt

6—7:

Felkelt. A csapon megmosakodott. Felöltözködött. Reggelire maradék bablevest evett hidegen, hozzá háromnapos rozskenyeret, amit a pék különként 20 fillérért ad. Utána összevarrta cipője felső bőrét a suszterbarátjától kölcsönkapott ár és fonal segítségével.

7—8:

Felkereste X. kőművesmestert munkáért. „Látja, hogy csak három emberrel dolgozom, tavaszig már nem igen lesz munka“. Egyideig ott ácsorgott még, nézte, nézte a három ember munkáját, aztán felcseleződött.

8—10:

Elment a kispesti városházára szegénységi bizonyítványért. Ott a törzskönyvekből megállapították, hogy nincs se telke, se háza, se jövedelme, se vagyona, a szegénységi bizonyítvány tehát kiadható. Egy órai hercehurca után meg is kapta, ment vele a tisztiorvoshoz, aki kenőcsre ingyen receptet adott neki, amit a patikában kiváltott a Betegápolási Alap terhére. Azután hazament, a kenőccsel bekente kétéves kislfia fagyott lábát, végighallgatta a felesége panaszkodását, megvigasztalta, hogy délután hoz pénzt, összekapott apósával, aki egész nap ott kuporog a riánkán meleg kályha mellett („nem volt okom rá, de dühös vagyok az öregre, mert ne adj Isten, hogy egy pillanatra kimozdulna a szobából és magamra hagyna a feleségemmel“), játszott egy kicsit a gyerekekkel, aztán elment.

10—12:

Bement Pestre (T. i. Kispesten lakik). Gyalogolt egy jó darabot, a Határ útnál elesipett egy teherautót, felkérdezkedett rá, az autót bevitte a körútra, ott leszállt, elment a szakegyletbe. „Barátság — barátság“. Munka itt sincs, de az olvasóban jó meleg van. Egy kicsit felmelegedett, rágyújtott egy csavart cigarettára, felinél beoltotta és eltette délutánra, átlapozta a Népszavát, elbeszélgetett az elvtársakkal, akik szintén a „napnál“ dolgoznak, azután tovább.

Délután

12—1/23:

Vett egy alkatrészt egy tányéróra megjavításához. (Ezt a mesterséget már a munkanélkülisége alatt tanulta ki félig-meddig.) Az alkatrész árát, 40 fillért a munkára előlegül kapott 70 fillérből fizette ki. Utána elment egy szűcshez, akivel együtt járt elemibe. A szűcs adott neki egy kis télikabátot, amit a gyereke kinőtt. Ebédhez azonban nem invitálta, holott épp akkor ebédelt. Nagy hálálkodások után („ugyan pajtás, nincs miért“) a kis kabáttal a háza alatt elindult hazafelé. Végig a körúton. Lassan, komótosan ment. Sokáig bámészkodott egy csemegeüzlet kirakata előtt. Angol szalonna, prágai sonka, ezüstpapírban sajt, szőlő, banán, kaviár: rájött, hogy éhes. Tovább! Egy ló elesúszott a síkos útesten. Tíz perobe telt, míg lábra állt. Végignézte. Fázott: bement egy automata-büffébe. Kísértésbe jött, hogy kaviáros kenyérért bedobjon egy húszfillérest, de meggondolta magát. Egy-kettő-három-négy: lemérte az Üllői út sarka és a Szent István kórház főbejárata közötti távolságot. Pontosan 1725 lépés. Három nappal ezelőtt 1819 lépés volt. Ugy látszik, most nagyobbakat

lépett. Ment, mendegélt. Teherautó nem jött. Gyalog, fáradtan, éhesen, fázva ért Kispestra.

1/2—7:

Otthon lencse volt ebédre. Neki nem maradt. A harminc fillérért vett kenyeret és lókolbászt. Megette. Nekiült kijavítani a tányérórát Félóra alatt elkészült, elvitte, kapott még 50 fillért. Azután átvágott Kőbányára. Itt egy szocialista író könyvének előfizetési díjait inkasszálta. Nyole helyen járt, míg beinkasszálta egy pengőt. Ebből 25 fillér jutalék az övé.

7—8:

Családi élet. A feleségének adott 50 fillért, magának megtartott 25-öt. Másnap kosztra, meg pár fillért félretenni a heti kétpengős lakbérre. A gyerekeknek „írt“ egy autót, egy házat, egy vaddisznót és egy kutyát. Evett valami kásafélét. Az apósával megegyezett abban, hogy rövidesen jön valami változás. Három sógornője közül a legesinosabbnak megcsipkedte az arcát. A kisfiának megígérte, hogy holnap egészen biztosan hoz neki egy valódi játékautót. Az asszonyt, aki kikísérte a kapuig, mohón megölelte és megcsókolta.

8—3/4:

Hazament. Útközben megszólította egy nő. „Nem kerül sokba“ — duruzsolta a fülébe. A 25 fillérjére gondolt és lerázta magáról a nőt. A lakásán — ahol négy hálótársa már aludt — nem gyújtotta meg a petróleumlámpát, hanem sötétben odatapogatózkodott a szalmazsákhhoz, lehányta magáról a ruháját, lefeküdt és fejére húzta a télikabátját. Félóráig hánykolódott a vackán, aztán tompa, mély álomba merült. Nem álmodott semmit, legalább is nem emlékszik rá, hogy mit álmodott. Reggel 3/4-kor felébredt és előlről kezdte az egészet.

VÁROSHÁZI HÉT

Grand Hotel „Gellért”

A városházi folyosókon nagy sürgésforgás.

Pályázni lehet ismét, egy városházi üzemre. Hogy pedig ez mit jelent, nem kell csak a Városi Színház tájékára tekinteni.

1931-et írunk és egy kissé kelletlenül több hozzászólás történik a nyilvánosság előtt az üzemi kérdésekhez, semmint ezt a bérletet könnyű gesztussal oda lehetne tolni csoportoknak, melyeknek kétségkívül megadott minden, hogy görögtűzzel vonulhassanak be, új bérlőként, a Gellért hullámaiba.

Amerikai nagybácsik jelentek meg a helyszínen, akik, miközben utazástól fáradt testüket iszapba csomagolták, fantasztikus terveket rajzolgatnak reumakórházról és gigantikus méretű gyógyhelyfejlesztésről. Hiszen nem történhet itt nagy baj, ha nem is valósítják meg terveiket, mert mirevaló a gazdasági válságra célzó és mindig bevált hivatkozás, — mikor már ott ülnek a bérletben. Azok az erők, amelyek a birtoklásba besegítet-

ték, alkalmasak lesznek a kisebb feladat elvégzésére is: az investíciók elmaradásának tudomásulvételére.

Budapest közönségének azonban nem lehet közömbös, hogy kinek birtokába kerül évtizedekre az a Gellért-fürdő, melynek építésére szükséges milliókat maga izzadta ki, viszont az utóbbi évek alkotásai folytán ezt a helyet meg is szerette. Ha pedig idegenek előtt valami meglepővel akartunk kérkedni, úgy programunkba elkerülhetetlenül felvettük ezt a fürdőt, amely méltán vetekszik minden más külföldivel.

Nem akarunk elébe vágni az eseményeknek, de néhány szót már most szólnunk kell, hogy néhány szempontra figyelmeztessük az illetékeseket is.

Nem lehet véletlen, hogy a Gellért-szálló és fürdő népszerűsödése és ezzel arányban, a jóvedelmének hatalmas emelkedése pontosan összeesik azzal az idővel, amióta a vendéglő üzemének vezetése Gundel Károly-

nak került a kezébe. Ez a szakmáját igazán értő ember a kereskedői politika egyetlen eredményre vezető eszközével: szolidaritással és tisztességgel vezetésén üzemelt, igen rövid idő alatt népszerűvé tette ezt az épületkolosszust. Életet vitt a márvány falak közé, amelyek addig a kripták hideg sivárságát jelentették.

Mikor a bérletét megkapta, ismeretlen erők kényszerítették, hogy súlyos obulusokkal váltsa meg az előbbi bérlő értéktelen ingóságát. Ha pedig ilyen súlyos áldozatra kényszerít valakit a főváros, úgy ezt nem lehet egyoldalúan egy könnyű gesztussal elintézni és ezen túltenni magát. Az ilyen cselekmény, egy erkölcsi testületet, mint a Főváros, fokozott óvatosságra kényszerít.

Viszont a szerződés megkötésekor a fővárosi részről elmulasztott annak a pontnak bevétele, hogy mi lesz akkor, ha a tulajdonos személyében változás történik? Miután pedig arról gondoskodás nem történt, belát-

hatatlan anyagi kötelezettség hárul a fővárosra, ha ezt a jogát Gundel érvényesíteni fogja.

Súlyos erkölcsi és anyagi szempontok ezek, amelyek mellett nem lehet olyan egyszerű kedélyeskedéssel elmenni, mint ahogy azok tervezik, akik az idegenforgalmi affinitásuk révén különös előszeretettel lelkesednek minden olyan tervezéért, amely külföldről, jelesül ez esetben: Amerika felől érkezik.

Bármi fog is történni a bérbeadásnál, az az egy bizonyos, hogy úgy gazdálkodni, mint ahogy eddig, — nem lenne szabad a Gellértnél.

„Gondnoknő” címen van feltüntetve ugyanis egy hölgy, az avatatlan szemek elől hét lakattal elzárt kimutatásban, — aki azt a munkát végzi, amit más szállóban a szobaasszony, — azaz a különbséggel, hogy munkakörét, mint mindjárt látjuk még más, nagyfizetésűek látják el. Kap pedig ezért: havi háromszáznegyven pengőt és természetbeni lakást.

„Fehérneműkezelők” cím alatt két hölgy van feltüntetve: az egyik havi 305 pengőért és természetbeni lakásért, — a másik: havi 300 pengőért és 220 pengő

lakáspénzért negyedévenként. „Statistikakészítő” címen kap egy úrhölgy: havi háromszáz pengőt és 220 pengő lakpénzt. Egészen bizonyos, hogy az egész világon az egyetlen fürdőüzem, ahol külön statisztikus van. Értelmetlen, hogy ilyen aránylag kis üzemnek statisztikai adatait nem tudja a tisztviselői kar elvégezni. Különösen értelmetlen akkor, mikor külön fővárosi Statisztikai Hivatal is van. Hozzáértő helyen válaszul megcsóválják a fejüket és azt mondják: hja, muszáj volt elhelyezni . . . Pardon!

„Költségszámla-szétbontó” címen alkalmaztak egy hölgyet: havi 320 pengőért és 220 P lakbérért. Költségszámla-szétbontásért havi háromszázhusz! Igazán nem sok.

„Naplóvezető” címen ketten vannak alkalmazva. Persze, egy ember kevés naplót vezetni arról, ami a Gellértben történik . . . Az egyik: 200 pengőt és 220 pengő lakbért, — a másik: 200 pengőt és 150 pengő lakbért kap. Biztosan a nagyobb fizetésű az éjjeli naplót vezeti, mikor több a jegyeznivaló . . .

„Jegykezelés” címen négyen vannak állományba véve. Ebből hárman: havi 260 pengő törzs-

fizetést és 220 pengő lakbért kapnak, — a negyedik „csak” havi 230 P és 192 P lakbért. Mind a négy azonban kap még harmincöt pengő különmunkadíjat. Persze ezeket nem tudja az üzem foglalkoztatni, mert hiszen nem fogy annyi jegy. Ugy, hogy felváltva egyik nap a safe-ben, másnap a pénztárnál teljesítenek szolgálatot, azonban minden harmadnapon szabadok. Ugy látszik ezért kapják a külön munkadíjat, hogy ne neheztesse meg a minden harmadnap szabadságolásért . . .

„Számlák nyilvántartása” címen húz egy úrhölgy havi: 250 pengő fizetést és 192 pengő lakbért.

„Telefonkezelés”-ért ketten: 220 pengőt, a harmadik 180 pengőt kap. Rajtuk kívül vannak a telefonosok . . .

No de elég . . .

A hiba ott van, hogy a bérletre pályázóknak alapul a számlálásukhoz nem adják oda ezt a bizalmas részletezést, mert hiszen egészen másképp kalkulálhatnák meg a felajánlott összeget, ha látnák, hogy ezeket a tételeket józan gazdálkodás mellett el kell ejteniök . . .

Ezek után: mi lesz a Gellérttel?

Dr. Klár Zoltán

Mozi

TÁNCOL A KONGRESSZUS (Uránia, Ufa).

Ennek a filmnek a rendezője, Erich Charell eddig csak nagy revüket rendezett, forradalmi rendszertelenséggel. A tömeg mozgásának új szabályait és szépségeit fedezte fel Charell és a sablonos quadrille-okat új formákba alakította át. Ez a munkája és egyben első filmje csak egy jelzővel illethető: grandiózus. Egy jelenete felejthetetlen, amikor Lilian Harveyt hintó viszi át a régi Bécs városán. A szereplők jobbak már nem lehetnének: Lilian Harvey, Lil Dagover, Willy Fritsch és Conrad Veidt együttese a legjobb német filmensemble.

BUSTER, MINT CASANOVA (Radius). Buster pszichológus. Mindig tudja, mit és hogyan kell csinálni a világ nevetni és feledni vágyó

moziközönségének. Ebben a filmben egyszerre három nőt kell szeretnie — pedig kedve szerint egészen más dolgokkal szeretne foglalkozni. Példemutató mulatságos, ahogy Buster németül beszél, — ez a filmje a legjobb Buster-film, ami eddig hozzánk került.

A BAL (Kamara). Thiele, a Benzinkút rendezője egészen bizonyosan a legművészebb és legötletesebb német filmrendező. Ezt a nevet új filmjével, „A bál”-al újra kiérdemelte, ez a munkája talán még a Benzinkútnál is tökéletesebb. A muzsika szintén a Benzinkút egyik szerzőjéé, Heymann-é. — finom és mégis uccaképes, jó értelemben véve. A főszereplő Dolly Haas ebben a filmben virágzik ki teljesen. Gadl Franciska németben, művészebb és szirupmentes kiadásban. Egészen véve „A bál” a szezon legartisztikusabb hangosfilmje.

BORNEOI MAHARADZSA (Décsi, Omnia). „Hindu síremlék” javított, művészesített és hangos kiadásban. Amit egy exotikus filmben hallani és látni lehet, minden megvan a „Borneoi maharadzsa”-ban. Hihetetlen vadállatfelvételek, egy lélekzetállítóan igalmas tűzhányókitörés, az indiai királyok udvarainak elképzelhetetlen pompája és végül jó színészek. Különösen Rose Hobarth (az amerikai Liliom Julikája) kitűnő. A filmnek különös erénye, hogy sehol sincsen atléter-szaga és sehol sem érezni rajta erőszakolt-ságot. Legalább négyhetes siker.

Külföldi filmhíradó

* A WARNER BROS—FIRST NATIONAL produkciójának második — jóval jelentősebb — része megérkezett a budapesti fiókhoz. A kitűnő filmek közül négy különös figyelmet érdemel. Az első *Kertész Mihály* németül beszélő tengeri drámája, „*A tenger démona*”. A második film címe: „*A kék Duna mentén*” (Wienese Nights), egy romantikus operett, Bécs régi, ferencjózsefi életéből, sok szép régi valccsal. A harmadik *Knobloch* keleti mesejátéka német nyelven. Főszereplői *Dita Parlo* és *Gustav Frölich*. Ez a film a szezon elején került Németországban bemutatásra, egészen nagyszabású sikerrel. A negyedik film a szélesszájú amerikai csodatáncos és kómikus, *Brown* műve, „*A profi*” (Pampák bikája).

AMERIKÁBAN új rendszert vezettek be a mozik a gazdasági válság leküzdésére. Minden filmhez más és más helyárakat számítanak. Az egyik héten az antré 10 centtől 50 centig, a másik héten egy dollártól öt dollárig, a harmadikon 20 centtől egy dollárig. Nálunk ezt a rendszert nehéz lenne bevezetni, mert az olcsónak rossz lenne a híre, bármilyen is volna a film, a drágát pedig nem tudnák megfizetni.

A METRO e héten diadalmenetben jár a Broadwayn, a csillogó premiernozik hosszú során. Egy-szerre hat mammutmozi játszik Metro-filmet. A Rialto-ban a *Ben Hur* fut, a Loew's-ben a *Testőr*, a Champ-ban egy *W. Beery*-film, a Roxy-ban a „*Kuban*” *Lawrence Tibbet*-tel, a Capitol-ban a *Possesed* (Beérkezettek). Ritka rekord.

WINSLOE CHRISTA filmje, a „*Mädchen in*

PUTTY LIA

a tragikusan elhunyt világhírű magyar filmsztár életének regénye

Váró Andor

L. I. A

Most jelent meg! Kapható a Színházi Élet boltjában (Erzsébet krt 7) és minden hírlapárusnál, könyvesboltban

Uniform negyedik hete fut táblás házak mellett az egyik legnagyobb berlini moziban, a „*Marmorhaus*”-ban. A filmet Magyarországra is megvették, de nagyon félnek a cenzurától, pedig erre okuk nincs. A magyar filmcenzura csak ott szigorú, ahol politika vagy trágárság van egy filmben.

A KÖPENICKI KAPITÁNY hangosfilmjét e héten mutatták be Berlinben. Rendezője *Richard Oswald*.

MARTON ANDRASNAK, a külföldön élő magyar filmrendező első német filmjének kedden van a premierje. Címe: „*Die Nacht ohne Pause*”. A film az előzetes sajtóbemutatón kivételes sikert aratott.

MEIN LEOPOLD, egy „népiesch” német film, e héten nagyon megbukott Berlinben. Különösen a szűzsé ellen merültek fel erős kifogások.

PRÉJEAN Berlinbe szerződött a Kabaret der Komiker-hoz. Ezt az alkalmat az Ufa felhasználta és két filmre szerződtette a kitűnő francia filmszínészt. Másutt is „dúl” jelenleg a francia—német filmbarátság.

AZ UNIVERSAL filmgyár német telepe régóta tervezi, hogy Budapesten, a Hunnia filmgyárban egy magyar-német filmet fog gyártani. Ez a terv most végre meg is valósul: február közepén magyar rendező vezényletével megkezdődik a munka a Hunnia filmgyárban.

ALPÁR GITTA első hangosfilmje most készül Berlinben. A magyar énekesnő rekordgáztit, negyvenezer márkát kap filmbeni szerepléséért.

IGNOTUS CIKKE SZENT ERZSÉBETRŐL. Ignotus-nak Szent Erzsébet-ről A Hét-ben megjelent cikkébe sajtóhiba csúszott, amelyet itt helyreigazítunk: ő természetesen nem a legjezsuitább, hanem a legjezsuitább szentnek nevezte Assisi Szent Ferencet.

„A Hét” szépirodalmi, társadalmi és közgazdasági hetilap. Évi előfizetési ára: 15 pengő. Egy szám ára: 40 fillér. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Bálvány u. 26. Tel. 195—88. Felelős szerkesztő és kiadó: Bródy István. — Viktória-nyomda, Király ucca 3. Felelős: Goldstein József.

Chaplin és Harold

filmeket kaphat kölcsön, ha

PATHE BABY

vetítógépet vásárol.

Kérje díjtalan 15. számú árlapunkat:

PATHE Vezérképviselőt

Budapest, VII. Erzsébet-körut 44.

KARÁCSONYI HARANGOK

*zugását hallhatja az egész
világon a*

Csereakció!

**STANDARD 3AL
KÉSZÜLÉKKEL**

NEWYORK BAR

Minden este

Tróger Horn

Kellér Dezső revüje

FŐSZEREPLŐK:

Pethes, Pártos, Radó, Gizzi,
Rull, Silber

Zeneszerző:

Werner Richard Heymann
(a Benzinkút szerzője)

Rendező:

Wilhelm Thiele
(a Benzinkút rendezője)

Filmre írta:

FODOR LÁSZLÓ

Főszereplő:

DOLLY HAAS

A BÁL

KAMARA

Premier december 25

A Hét

Handwritten signature in purple ink, possibly 'L. Nagy'.

